Ἀριθ. 359 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Ζ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΔ΄ | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.—Γράφεται τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου. | 14 Νοεμβρίου 1882

ΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΕΝ ΛΑΥΡΕΙΩι

Μεταβὰς πρό τινων ἡμερῶν εἰς Λαύρειον, ὅπως ἴδω τὰς ἐκεῖ μεταλλουργικὰς ἐργασίας, περιεργείας χάριν, καὶ παραμείνας αὐτόθι μίαν μόνην ἡμέραν, ὡς ἁπλοῦς ἄγνωστος θεατής, δὲν ἐνόμισα ἄπο σκοποῦ νὰ καταγράψω τὰς ἐντυπώσεις μου περὶ τόπου, ἔνθα μετὰ ἐρημίαν αἰώνων ὁλοκλήρων ἐκτίσθη πολίχνη παραλία, καὶ διεχύθη ἀκμαία ζωὴ μεταλλουργικῆς βιομηχανίας.

Α΄

Ὁδὸς ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Λαύρειον. Κατάστασις αὐτῆς. Σταθμοί. — Χωρία Μαρκόπουλον καὶ Κερατέα.—

Ἡ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Λαυρείου συγκοινωνία τελεῖται ἀτάκτως μὲν διὰ θαλάσσης, τακτικώτατα δὲ διὰ ξηρᾶς, καθ' ἑκάστην, διὰ λεωφορείων διανυόντων τὴν ὁδὸν, μήκους 60 χιλιομέτρων, εἰς 7 ὥρας, εἰς ἃς συνυπολογιστέος καὶ ὁ χρόνος τῶν ἐν τῷ μεταξὺ σταθμῶν, καὶ δὴ τοῦ ἐν χωρίῳ Μαρκοπούλῳ, ἔνθα ἀλλάσσονται οἱ ἵπποι καὶ γευματίζουσιν οἱ ὁδοιπόροι.

Ἡ ὁδὸς ἐν ὅλῳ εἶνε ὁπωσοῦν καλή, θὰ ἦτο δὲ καλλιωτέρα, ἂν ἐλαμβάνετο καὶ ἄμεσος φροντὶς πρὸς ἐπισκευὴν τῶν φθειρομένων ἑκάστοτε μερῶν, καὶ πλήρωσιν τῶν πολλαχοῦ βόθρων, εἰς οὓς οἱ τροχοὶ τῶν ἁμαξῶν ἐμπίπτοντες προξενοῦσιν εἰς τοὺς ἁμαξεύοντας, τοὺς ἀμερίμνως περιεργαζομένους τὰ πέριξ, αἰφνιδίους κλονισμούς, ἱκανοὺς νὰ διαταράξωσι τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰ ἐντόσθια καὶ τοῦ μᾶλλον περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσκληραγωγημένου παιδιόθεν καρραγωγέως.

Ἡ ἀπὸ Ἀθηνῶν ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ συμπίπτει τῇ ἀγούσῃ εἰς Κηφισίαν, μικρὸν δὲ πέραν τῶν Ἀμπελοκήπων διαχωρίζεται καὶ φέρεται ΒΑΑ. ἀνωφερὴς μέχρι τῆς θέσεως τοῦ Σταυροῦ, ἔνθα ὁ Ὑμηττὸς τερματίζεται πρὸς Β. Ἐντεῦθεν, κάμπτουσα εὐθὺ πρὸς Ν., ψαύει ἐπὶ μικρὸν τὰς Ἀν. ὑπωρείας τοῦ Ὑμηττοῦ, εἶτα δὲ φέρεται ΜΑ. μέχρι Λαυρείου, διερχομένη τὰ χωρία Μαρκόπουλον καὶ Κερατέαν.

Ἐν γένει ἡ πορεία, μὴ πνέοντος ἀνέμου σφοδροῦ, ἐγείροντος νέφη κονιορτοῦ, ἀποτυφλοῦντος καὶ ἵππους καὶ ἀνθρώπους, δὲν εἶνε ὀχληρὰ, οὐδὲ μονότονος. Ἐντεῦθεν τοῦ Σταυροῦ ἐκτείνεται ἐν ἀριστερᾷ ἡ τερπνὴ σκηνογραφία τῶν χλοερῶν πεδιάδων τοῦ Χαλανδρίου καὶ Κηφισίας, εἰς τὰ πέρατα τῶν ὁποίων ἑκατέρωθεν ὑψοῦνται τὰ ὄρη τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ μαρμαροφόρου Πεντελικοῦ. Πέραν δὲ τοῦ Σταυροῦ διανοίγεται ἡ πεδιὰς τῶν Μεσογαίας τῆς Ἀττικῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ὁδὸς διέρχεται ἐν ἀρχῇ μὲν δρυμοὺς πευκῶν, εἶτα δὲ ἐλαιῶνας, ἀμπελῶνας καὶ σιτοφόρους ἀγρούς. Βλέπει δέ τις ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ πλὴν τῶν χωρίων Μαρκοπούλου καὶ Κερατέας, ἅτινα διέρχεται ἡ ὁδὸς, μακρόθεν ἐν δεξιᾷ μὲν τὰ χωρία Λιόπεσι, Κορωπὴ, καὶ Καλύβια τοῦ Κουβαρᾶ, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὰ Σπάτα, καὶ τὸν Κουβαρᾶ.

Ἂς μὴ παραλίπω δὲ νὰ προσθέσω ὅτι, ὅπως ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ἀθρόαι ἐπέρχονται ἐκ τῆς θέας τῶν τόπων εἰς τὸν ὁδοιπόρον ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις ἀρχαίων ὀνομάτων δήμων, καὶ ὀρέων, καὶ ποταμῶν, καὶ πατρίδων ἐπιφανῶν τῆς ἀρχαιότητος ἀνδρῶν, καὶ χρόνων ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τῆς Ἑλλάδος, γεννῶσαι λυπηρόν τι καὶ δύσθυμον αἴσθημα ἀντιβαλλόμεναι πρὸς τὴν σημερινὴν ὄψιν, τὴν λειψανδρείαν, τὴν πτωχίαν, καὶ τὴν ἡμιπεπολιτισμένην κατάστασιν, ἐν ᾗ διατελεῖ οὖσα ἡ Μεσόγαια.

Καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν, πλὴν τῶν γεφυρῶν, ἴχνη τέχνης καὶ ἐργασίας σημερινῆς, ἐμφαινούσης πολιτισμὸν, καὶ πρόοδον, καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν, σποραδικῶς ἀπαντῶσιν. Ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὴν πόρρωθεν φαινομένην ἔπαυλιν τοῦ Θεοφιλάτου, ἥτις ἑλκύει τὸ ὄμμα, καὶ τὴν ἐρώτησιν τοῦ ὁδοιπόρου, καὶ δύο ἢ τρεῖς οἰκίας μεμονωμένας ἐν μέσῳ ἀμπελώνων εὐπόρων ἰδιοκτητῶν τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἀπαντᾷ ἢ δρυμοὺς ἡμικαύστους, ὑπωρείας γυμνὰς ὀρέων καὶ λόφων, καὶ ὑπαίθρους ἀγροὺς, ποῦ καὶ ποῦ δὲ νεαρὰν ἐλαιοφυτείαν καὶ ἀμπελοφυτείαν. Μόνον ἐν σταθμῷ τοῦ Λιόπεσι παραδόξως θέλει ἰδεῖ ἀλευρόμυλον ἐξ ἑνὸς μύλου, κινούμενον διὰ ἀτμομηχανῆς δυνάμεως 5 ἵππων, ἧς ἡ μικρὰ καπνοδόχος, ὡς θαυμαστικὸν σημεῖον, μόλις ὑψοῦται τῆς στέγης. Τὰ χωρία δὲ Μαρκόπουλον καὶ Κερατέα, καὶ ὁμιλῶ περὶ τούτων, τῶν ἐν τῇ ὁδῷ, ἅτινα εἶδον, ἔχουσι τὸν ἄκομψον ῥυθμὸν τῶν ἀλβανικῶν χωρίων, ἀποτελούμενα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ μακρῶν καὶ στενῶν οἰκιῶν ἰσογαίων, ἐχουσῶν μίαν θύραν καὶ ἓν παράθυρον, ἐν αἷς βιοῦσιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην καὶ ἄνθρωποι καὶ κτήνη. Ὁμολογουμένως δὲ δὲν δύναταί τις νὰ

εἴπῃ ὅτι ὁ πολιτισμὸς εἰσέδυσεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ζῶσι μετὰ τῶν κτηνῶν, καὶ ὅπου ἡ κλίνη θεωρεῖται πολυτέλεια.

Μικρὸν πέραν τῆς Κερατέας ἡ ὁδὸς εἰσέρχεται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Λαυρεωτικῆς, ἔνθα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τὸ ὄμμα καὶ τὴν περιέργειαν τοῦ πορευομένου νὰ ἴδῃ τὸ Λαύρειον ἑλκύουσι χαίνοντες λάκκοι ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν λόφων, σωροὶ χωμάτων μεταλλούχων, ἐργάται ἀνασκάπτοντες ἢ κοσκινίζοντες ἐκβολάδας καὶ σκωρίας, κάρρα κομίζοντα μεταλλοῦχα χώματα, οἰκίσκοι ἐργατῶν κλ.

Μετὰ παρέλευσιν ἡμισείας ὥρας, μικρὸν πέραν τῆς ὑψηλῆς θέσεως Πλάκας, βλέπει τὸ πρῶτον μακρόθεν ὁ κατερχόμενος ἐκ τῶν ὑψηλῶν κατωφερειῶν, ἀνελισσομένας, ὡς ἐπὶ τάπητος, τὴν Μακρόννησον, τὴν θάλασσαν, τὰς οἰκίας τοῦ Λαυρείου, τὰς ὑψηλὰς καπνοδόχους, καὶ τοὺς λιμένας Θορικοῦ καὶ Ἐργαστηρίων.

Ἀπὸ τῆς θέσεως Πλάκας ἡ ὁδὸς καθίσταται κατωφερεστάτη, ἐφ' ἱκανὸν διάστημα, εἶτα εἰσέρχεται εἰς μικρὰν κοιλάδα, ἀναστομουμένην εἰς τὸν λιμένα τοῦ Θορικοῦ, κάμπτει τὴν νοτίαν παραλίαν τούτου, καὶ καταλήγει εἰς τὴν κεντρικὴν ὁδὸν τοῦ Λαυρείου.

Β'

Ξενοδοχεῖον Λαυρείου.—Ἄφιξις ταχυδρομείου καὶ ἀνάγνωσις ἐφημερίδων.—Νυκτερινὴ ἐπίσκεψις εἰς τὸ ἐργαστήριον τῶν καμίνων.

Εἰς Λαύρειον φθάσας περὶ τὴν δύσιν ἡλίου ἐζήτησα πρώτιστα μετὰ φίλου συνοδοιποροῦντος ξενοδοχεῖον ὕπνου, καὶ ὑπεδείχθη ἡμῖν τὸ μόνον ἐκεῖ ὑπάρχον ὑπὸ τὸ εὐοίωνον ὄνομα *Ξενοδοχεῖον τοῦ Ἀγγέλου*, διατηρούμενον ὑπό τινος Ἰταλοῦ. Ἐξελθόντες τούτου εἴδομεν ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ ἐν τοῖς καφενείοις καθήμενοι ἀνεγίνωσκον ἐφημερίδας, ἃς ἐκόμισεν ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸ ταχυδρομεῖον, διὰ τῶν λεωφορείων, δι' ὧν καὶ ἡμεῖς ἤλθομεν.

Εἰς τὸ πρῶτον ἐκεῖ καφενεῖον, εἰς ὃ ἐκαθίσαμεν, μὴ ὑπάρχοντος χρόνου πρὸς ἐκδρομὴν εἰς τὰ ἐργοστάσια, οὔτε ἡ παρουσία μας, ὡς ἀνθρώπων μὴ γνωστῶν ἐν Λαυρείῳ, οὔτε οἱ ἐπὶ τῆς τραπέζης κρότοι τῶν ῥάβδων μας, ἐνεποίησαν αἴσθησίν τινα εἰς τὸ ὑπηρετικόν· διότι καὶ ὁ καφεπώλης καὶ οἱ ὑπηρέται ἦσαν ψυχῇ τε καὶ σώματι προσηλωμένοι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἐφημερίδων. Ἐσεβάσθημεν τὴν περὶ τὰ πολιτικὰ τῶν Ἀθηνῶν περιέργειάν των, μέχρις οὗ εἷς τῶν ὑπηρετῶν περατώσας τὴν ἀνάγνωσιν προσῆλθε νὰ ἐρωτήσῃ τί θέλομεν, φωνήσας γεγωνυῖᾳ τῇ φωνῇ «δύο καφέδες καὶ νερὸ τῆς πηγῆς». Ἐκ τοῦ τετευταίου δὲ τούτου εὐθὺς ἐμάθομεν ὅτι τὸ ὕδωρ τῶν φρεάτων τοῦ Λαυρείου εἶνε ὑφάλμυρον καὶ ἀηδὲς τὴν γεῦσιν, καὶ ὅτι κομίζεται διὰ βαρελίων πόσιμον ὕδωρ ἐκ πηγῆς παρὰ τῇ θέσει Πλάκα, ἧς ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα.

Περὶ τὴν ἑνάτην ὥραν τῆς νυκτὸς, καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον ἐν ξενοδοχείῳ ἱκανῶς εὐπρεπεῖ καὶ καθαρίῳ, ἐπορεύθημεν δι' εὐθείας ὁδοῦ πρὸς ἠλεκτρικὸν φῶς, λάμπον ἐφ' ὑψηλῆς καπνοδόχης· εὑρέθημεν δὲ μετ' ὀλίγα βήματα ἐν μικρᾷ πλατείᾳ, ἔνθα ἡ ἀποβάθρα τοῦ λιμένος, οἰκίαι τινὲς καὶ τὸ ἐργαστήριον τῶν καμίνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας τῶν Μεταλλουργείων τοῦ Λαυρείου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν αὐλὴν εἰσήλθομεν.

Ἐνταῦθα παρέστη ἡμῖν θέαμα πρωτοφανές. Οἰκοδόμημα μακρὸν καὶ μετρίου ὕψους ἔκειτο πρὸ ἡμῶν, ἀποτελούμενον ἐκ μακρᾶς σειρᾶς ἀψίδων, ὑφ' ἃς ὑπῆρχον κάμινοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεδίδετο θερμότης μεγίστη, καὶ βοὴ ὡσεὶ πολλῶν λεβήτων κοχλαζόντων. Ἐργάται παρὰ ταῖς καμίνοις, ἐπλήρουν κάδους, οὓς ἐκύλιον ἐπὶ σιδηρῶν χειραμαξῶν, ὑγροῦ πυριφλεγοῦς καὶ λαμπυρίζοντος ἐν τῷ σκότει, ἐκρέοντος ἐκ τῶν καμίνων ὡς πόλτος, καὶ ἐκπέμποντος θειώδη δυσάρεστον καὶ νύσσουσαν ὀσμήν. Τοὺς κάδους δὲ τούτους πεπληρωμένους ἔσυρον ἔπειτα καὶ ἐναπέθετον εἰς τὴν αὐλὴν κατὰ σειράν, ὅπου μετά τινας στιγμὰς τὸ λάμπον ἐκεῖνο ὑγρὸν ἀπηνθρακοῦτο, συμπηγνύμενον εἰς μάζαν σκληρὰν μελαίνην, ἣν ἐξεκένουν ἔπειτα εἰς στερεὸν σῶμα σχήματος κωνοειδοῦς.

Τὸ θέαμα ἦτο γραφικώτατον, διότι τὸ ἐκρέον φλογερὸν, ἐρυθρωπὸν ὑγρὸν ἐφώτιζεν ὠχρῶς τὰ πέριξ καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἐργατῶν, φαινομένων ἐν τῷ σκότει ὡς φάσματα μαγικῆς λυχνίας.

Νέος τις ἐκ τῶν τοῦ καταστήματος ἐκεῖ παρατυχῶν, εὐγενῶς καὶ προθύμως προσελθών, ἐξήγησεν ἡμῖν ὅτι τὸ πύρινον ἐκεῖνο ὑγρὸν ἦτο αἱ ἐπιπλέουσαι ἀκάθαρτοι οὐσίαι τοῦ εἰς τὸν πυθμένα τῆς καμίνου καταπίπτοντος τετηγμένου μολύβδου, ἃς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἀφαιροῦσιν ἐξ ὡρισμένης ὀπῆς, ἣν ἀνοίγουσι διὰ ξυλίνου μακροῦ κονταρίου καὶ φράσσουσι διὰ πηλοῦ. Περιέγραψεν ἡμῖν εἶτα τὴν κατασκευὴν τῶν καμίνων, ἐπέδειξε τοὺς πυρομάχους λίθους, δι' ὧν εἶνε ἐκτισμέναι, τὴν τεχνητὴν διὰ φυσητῆρος ἀτμοκινήτου εἰσαγωγὴν ἀέρος δι' ὀπῶν, περὶ τὴν μέσην ζώνην τῆς κυλινδρικῆς καμίνου κειμένων, καὶ πῶς τίθενται εἰς τὰς καμίνους αἱ μεταλλοῦχοι ὕλαι ἀναμὶξ μετὰ ἐξηνθρακωμένων λιθανθράκων, τῶν κοινῶς λεγομένων κὸκ (cok). Κατόπιν λαβὼν λυχνίαν ὡδήγησεν ἡμᾶς διὰ ξυλίνης κλίμακος εἰς δευτέραν ὀροφὴν, ἄνωθεν τῶν καμίνων, ἥτις ἀπετέλει προεκτεινομένη μεγίστην πλατεῖαν, ἣν ἐφώτιζε τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, ὅπερ χρησιμεύει καὶ ὡς φανὸς τοῦ λιμένος.

Ἐνταῦθα, ἄλλοι πολυαριθμότεροι ἐργάται εἰργάζοντο εἰς τὴν πλήρωσιν κορίνων ἐξ ἐκβολάδων, εἰς τὴν ἀνάμιξιν σωρῶν σκωριῶν καὶ ἐκβολάδων μετὰ ἐξηνθρακωμένων λιθανθράκων, εἰς τὴν μεταφορὰν πλίνθων ἐκ μεταλλούχου χώματος εἰς τὰς καμίνους. Ἐμάθομεν δὲ ὅτι αἱ ἐργασίαι αὗται νυχθημερὸν ἐξακολουθοῦσιν ἄνευ διακοπῆς, ἐναλλασσομένων μόνον τῶν ἐργατῶν ἀνὰ ἓξ ὥρας.

Ἐξελθόντες τοῦ ἐργαστηρίου τῶν καμίνων πλήρεις ἐντυπώσεων ἐκ τοῦ νυκτερινοῦ θεάματος τῶν ἐργασιῶν, ἐπεφυλάχθημεν νὰ ἐπανέλθωμεν τὴν ἐπαύριον, ὅπως κάλλιον περιεργασθῶμεν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας τὸ ἐργαστήριον, καὶ παρασταθῶμεν εἰς τὸ θέαμα τοῦ ἀνοίγματος τῶν καμίνων πρὸς ἐκροὴν τοῦ μολύβδου, καὶ τοῦ σχηματισμοῦ αὐτοῦ εἰς χελώνας.

Ὄντως δὲ τὴν ἑπομένην λίαν πρωὶ ἐπορεύθημεν αὖθις εἰς τὰς καμίνους, ἔνθα εἴδομεν τὸν ἀργυρίζοντα μόλυβδον ἐκρέοντα εἰς λάκκους ἀφ' ἑκάστης καμίνου ἐξ ὀπῆς κειμένης εἰς τὴν κατωτάτην αὐτῶν ζώνην, τὸν ὁποῖον πρὸ τῆς ἀποψύξεως καὶ συμπήξεως ἐργάται παραλαμβάνοντες διὰ μεγάλων ἀρυτήρων ἐξεκένουν ἐπὶ τύπων κατὰ σειρὰν παρακειμένων, δι' ὧν ἐσχηματίζετο εἰς μακρὰ τεμάχια, τὰς λεγομένας *χελώνας*, φερούσας ἐγγεγλυμμένον τὸ ὄνομα ΕΛΛΑΣ.

Μετὰ ταῦτα διετρέξαμεν τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ ἐργαστηρίου, παρατηροῦντες τὰς λοιπὰς ἐργασίας ἃς εἴδομεν κατὰ τὴν προηγουμένην νύκτα, ἀλλ' ἤδη φωτιζομένας ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ πρωϊνοῦ ἡλίου.

Μέρος σπουδαιότατον τοῦ ἐργαστηρίου τῶν καμίνων ἀποτελεῖ ἡ ὑψιτενὴς καπνοδόχος, ἡ ἐπὶ λόφου ἀποτελοῦντος τὸ νότιον ἄκρον τοῦ λιμένος τῶν Ἐργαστηρίων κειμένη, ἧς τὸ στόμιον εὑρίσκεται εἰς ὕψος 75 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν καμίνων 1200 μέτρων. Εἰς τὴν καπνοδόχον ταύτην, ὁρατὴν καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης πᾶσι τοῖς παρακάμπτουσι τὸ Σούνιον, διοχετεύεται ὁ καπνὸς τῶν καμίνων διὰ στοᾶς ὀφιοειδοῦς, ἐχούσης ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν 14,000 τετραγωνικῶν μέτρων, ἐφ' ἧς ἐπικάθηται ἐκ τοῦ καπνοῦ μολυβδοῦχος λιγνὺς περιέχουσα 30—45 % μολύβδου, ἥτις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παραλαμβάνεται, καὶ ἀνακαμινεύεται μετ' ἄλλων ἀναμιγνυομένη ὑλῶν.

Γ'

Πλυντήριον.

Δεύτερον κατάστημα τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας τῶν Μεταλλουργείων, εἶνε τὸ πλυντήριον μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ, ἐμβαδοῦ 12 στρεμμάτων. Ἐνταῦθα κομίζονται διὰ σιδηροδρόμου καὶ διὰ κάρρων ἐκ τῶν μεσογείων μερῶν τῆς Λαυρεωτικῆς αἱ ἐκβολάδες καὶ αἱ σκωρίαι. Εἶνε δ' αἱ μὲν ἐκβολάδες τὰ μεταλλεύματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχαῖοι ἀπέρριπτον ἐκ τῶν ἐξαχθέντων ἐκ τῶν φρεάτων καὶ τῶν στοῶν μετάλλων, μετὰ τὴν παραλαβὴν ἐκ τούτων τοῦ πλουσίου ὀρυκτοῦ, αἱ δὲ σκωρίαι τὰ ὑπολείμματα τῶν ἐκκαμινεύσεων τῶν ἀρχαίων· ἐξ ἀμφοτέρων δὲ τούτων πολλοὶ σωροὶ ὑπέστησαν ἐπὶ μεταγενεστέρων χρόνων, καὶ δὴ ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων δευτέραν ἀνακαμίνευσιν. Ὑπολογίζονται δ' αἱ μὲν σκωρίαι τῆς ὅλης Λαυρεωτικῆς εἰς 2 ἑκατομμύρια τόννους, αἱ δ' ἐκβολάδες εἰς 105 ἑκατομμύρια[1].

Αἱ σκωρίαι καὶ αἱ ἐκβολάδες, αἵτινες ἀποτελοῦσι λόφους, ἐφ' ὧν δάση πυκνὰ ἐφύησαν, ἀνασκαπτόμεναι, μετακομίζονται εἰς τὸ πλυντήριον, ἔνθα καθαρίζονται ἀπὸ πάσης περιττῆς ἐπικεκολλημένης ὕλης μὴ μεταλλούχου, διαλέγονται, χωρίζονται κατὰ μεγέθη, τρίβονται καὶ αὖθις πλύνονται, ὅπως πᾶσα ἄχρηστος ὕλη ἐκλίπῃ καὶ ἐναπομείνῃ πρὸς ἐκκαμίνευσιν μόνον τὸ πλούσιον μετάλλευμα. Ἐνταῦθα ὡσαύτως πλύνονται τὰ ἀποχωριζόμενα ἐκ τῶν ἐκβολάδων μεταλλοφόρα χώματα, ἢ τὰ ὡς τοιαῦτα ἀρχικῶς εὑρισκόμενα, ὅπως ἀφαιρεθῇ καὶ ἐκ τούτων ἡ μὴ μεταλλοφόρος ὕλη, ἥτις καὶ αὖθις ὑποβάλλεται εἰς νέαν πλύσιν. Ὅλα δὲ ταῦτα τὰ χώματα δι' ὕδατος ἀφθόνου παρασυρόμενα διοχετεύονται εἰς μεγάλους λάκκους, ἔνθα ἀποξηραινόμενα μεταποιοῦνται εἰς πλίνθους, ἀναμιγνυόμενα μετ' ἄλλων εὐτήκτων μετάλλων, καὶ οὕτω μεταφέρονται εἰς τὰς καμίνους.

Αἱ ποικίλαι αὗται ἐργασίαι ἴσως τις νομίζῃ ὅτι ἐκτελοῦνται διὰ τῶν χειρῶν· παντάπασιν· αἱ ἐργατικαὶ χεῖρες χρησιμεύουσι μόνον ὡς βοηθητικαί. Τὰ πάντα τελοῦνται διὰ τοῦ ἀτμοῦ. Δύο ἀτμομηχαναὶ μεγάλης δυνάμεως λειτουργοῦσιν ἀδιαλείπτως ἡ μὲν ὅπως ἀντλῇ ὕδωρ ἐκ παρακειμένης λίμνης παρὰ τῷ λιμένι Θορικοῦ, κομίζουσα εἰς τὸ πλυντήριον ἀνὰ πᾶν λεπτὸν 15 κυβικὰ μέτρα, ἡ δὲ εἰς τὸ νὰ κινῇ πολυάριθμα μηχανήματα, κυρίως δὲ παμμεγέθη κοφινοειδῆ κόσκινα, διάφορα κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν διάμετρον τῶν ὀπῶν, καὶ ἄλλας μηχανὰς λιθοθριπτικάς.

Ἐν τῷ πλυντηρίῳ τὰ κόσκινα καὶ τὰ λοιπὰ μηχανήματα κεῖνται κλιμακηδὸν ἐπὶ κεκλιμένου ἐπιπέδου, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ ἀνώτατον τμῆμα προσεγγίζουσιν αἱ φορτηγίδες ἅμαξαι τοῦ σιδηροδρόμου, αἱ κομίζουσαι τὰς ἐκβολάδας καὶ τὰς σκωρίας. Ὕδωρ ἄφθονον διοχετευόμενον ὑπὸ πληθύος ὑδραγωγῶν σωλήνων ἐξακοντίζεται βροχηδὸν ἐπὶ τῶν περιστρεφομένων κοσκίνων, ἐκπλύνον τὴν ἐν αὐτοῖς ἐκβολάδα, καὶ σκωρίαν· ἐκ τῶν χαινόντων δὲ στομάτων τῶν κοσκίνων, οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ διέλθωσι τὰς ὀπὰς μεταλλοῦχοι λίθοι, μεταπίπτουσιν ἀλλαχοῦ πεπλυμένοι. Ἐντὸς μικρῶν τετραγώνων λεκανῶν, εἰς τὸν πυθμένα τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἐπίπεδον κόσκινον, καθέτως κινούμενον, καθαρίζεται τὸ δεύτερον ἡ εἰς χονδρὴν ἄμμον μεταβληθεῖσα διὰ μηχανῆς σκωρία, ἀπομενόντων τῶν βαρυτέρων μορί-

1. Ἡ Ἑλλὰς ἐξεταζομένη γεωλογικῶς καὶ ὀρυκτολογικῶς ὑπὸ Ἀνδρ. Κορδέλλα.

ων, τῶν καὶ πλουσιωτέρων εἰς τὸν πυθμένα, τῶν δ' ἐλαφροτέρων καὶ μὴ πλουσίων ἀποσυρομένων ὑπὸ τοῦ ὕδατος.

Ἐν ἄλλῳ τμήματι τοῦ οἰκοδομήματος ὑπάρχουσι μηχαναὶ πρὸς πλύσιν μόνων τῶν ἐν καταστάσει σχεδὸν παιπάλης μεταλλούχων χωμάτων. Ἵνα δώσωμεν ἀμυδρὰν γνῶσιν τῶν περιεργοτάτων τούτων μηχανημάτων, ἁπλοποιοῦμεν τὸν μηχανισμόν. Ἐπὶ μεγάλης ἐπιπέδου ἐπιφανείας κεκαλυμμένης ὑπὸ σιδηροῦ λείου ἐλάσματος καὶ ἐχούσης μικρὰν κλίσιν, ὅση ἀπαιτεῖται πρὸς ῥοὴν ὕδατος χυνομένου, πίπτει ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἄκρου ὕδωρ, ἀναμεμιγμένον μετὰ χώματος μεταλλούχου, τόσον ὥστε νὰ καλυφθῇ πᾶσα ἡ ἐπιφάνεια· μετὰ τοῦτο εὐθὺς πίπτει ὕδωρ καθαρὸν δι' ἠρέμου πτώσεως, ὅπερ συμπαρασύρει ἐκ τοῦ χώματος πᾶσαν ὕλην ἐπιπλέουσαν ἐλαφράν, φυτικήν, μὴ μεταλλοῦχον, μετὰ τοῦτο ὕδωρ δι' ἰσχυρᾶς πτώσεως, ὅπερ συμπαρασύρει δευτέραν ὕλην μᾶλλον τῆς πρώτης ἐκπλυθείσης βαρυτέραν, τελευταῖον ὕδωρ δι' ἰσχυροτάτης πτώσεως ἀποπλύνον ἐντελῶς τὴν ἐναπομείνασαν βαρεῖαν ὕλην, καθαρῶς σχεδὸν μεταλλοῦχον καὶ πλουσίαν. Ἂς φανταστῇ τις ὅτι πᾶσα αὕτη ἡ ἐργασία τελεῖται διὰ μηχανῶν ἀποτελουμένων ἐκ στρογγύλης κωνοειδοῦς, καὶ μικρῶν κλίσεων τραπέζης στρεφομένης περὶ ἄξονα ἀκίνητον καὶ ἐχούσης πέριξ αὔλακας εἰς οὓς ἐκρέει τῶν τριῶν πλύσεων τὸ ὕδωρ μετὰ τοῦ μεταλλούχου χώματος.

Ἡ εἴσοδος εἰς τὸ κτίριον τοῦτο καὶ ἡ λεπτομερὴς τῶν καθ' ἕκαστον ἔρευνα ἀληθῶς ἐκπλήσσει. Ἡ ῥοὴ τῶν πανταχόθεν ἐξακοντιζομένων ὑδάτων καὶ ῥεόντων ἐκ κρουνῶν καὶ αὐλάκων, οἱ στρεφόμενοι τροχοὶ καὶ τὰ κόσκινα μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς κυλιομένων ὀρυκτῶν, ἡ κίνησις ὅλων ἐν γένει τῶν μηχανημάτων, ἀποτελοῦσι φοβερὸν κροτάλισμα καὶ βοὴν ἐκκωφοῦσαν τὰ ὦτα. Νομίζει τις βλέπων καὶ ἀκούων πάντα τὰ μηχανήματα κινούμενα καὶ βοῶντα, καὶ τελοῦντα λειτουργίαν ἕκαστον ἰδίαν μετὰ προνοίας ἐμψύχων ὄντων, ὅτι ἡ ἄψυχος ὕλη ἔλαβε πνεῦμα ζωῆς καὶ ὅτι ἐκφέρει τοὺς πρώτους ἀνάρθρους αὐτῆς φοβεροὺς γογγυσμούς, ὡσεὶ ἐξωργισμένη διότι ὁ ἄνθρωπος διατάραξε τὴν ἠρεμίαν της, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ κίνησιν μαθηματικήν.

Ποικίλαι εἶνε ἐν τῷ πλυντηρίῳ καὶ αἱ βοηθητικαὶ ὑπηρεσίαι τῶν ἐργατῶν, ἐνταῦθα ῥίπτουσιν ἐκ τοῦ ἀνωτάτου τμήματος τοῦ πλυντηρίου διὰ δικτυωτοῦ σιδηροῦ πλέγματος, ἐφ' οὗ χύνεται ἄφθονον ὕδωρ, τὴν μεταλλοῦχον ὕλην εἰς τὰ κατώτερα στρώματα, ἐκεῖ παῖδες, ὡσεὶ μικροὶ ὀρυκτογνῶσται, διαλέγουσι τὴν ἐκβολάδα κατὰ εἴδη, ἀλλαχοῦ φέρουσιν ἐν κοφίνοις χῶμα, περαιτέρω ἐργάζονται εἰς τὸ ξυλουργεῖον καὶ σιδηρουργεῖον τοῦ πλυντηρίου. Ἐν τῇ αὐλῇ δὲ ἐργάται ἄλλοι πληροῦσι διὰ πτύων τὰς φορτηγίδας τοῦ σιδηροδρόμου ἐκ τοῦ ἑτοίμου πρὸς ἐκκαμίνευσιν ὀρυκτοῦ, ἄλλοι κατασκεάζουσι πλίνθους ἀναμιγνύοντες ἐκβολάδας, ἐν εἴδει μεγαλοκόκκου ἄμμου μετὰ μεταλλούχου χώματος, ἄλλοι ἀνασκάπτουσιν ἀπεξηραμένας δεξαμενάς, ἄλλοι τὰς ξηρανθείσας πλίνθους ὑπὸ τοῦ ἡλίου κτίζουσι κατὰ σωροὺς παραλληλογράμμους ἐν εἴδει οἰκίσκων. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἀδιαλείπτως ἔρχονται καὶ ἀπέρχονται ἁμαξοστοιχίαι φορτηγίδων διὰ τῶν σιδηροδρόμων, ὧν εἷς κομίζει τὸ πεπλυμένον μέταλλον εἰς τὰς καμίνους, ὁ ἕτερος δὲ μεταφέρει τὰς ἐκβολάδας ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Λαυρεωτικῆς.

Καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ πλυντηρίου ἐν αἷς, ἐργάζονται 500 ἐργάται, δὲν παύουσιν ἡμέρας καὶ νυκτός, πλὴν Κυριακῆς. Τὴν νύκτα ὅλον τὸ οἰκοδόμημα φωτίζεται διὰ 6 λαμπτήρων ἠλεκτρικοῦ φωτός. Θὰ παρίσταται δ' ἐκεῖ βεβαίως μαγικὸν τὴν νύκτα θέαμα ὑπὸ τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, διὰ τῶν ἀνταναχλάσεων ἐπὶ τῶν μηχανῶν καὶ τῶν καταπιπτόντων πανταχόθεν ὑδάτων.

Καθ' ἑκάστην ἐν τῷ πλυντηρίῳ καθαρίζονται 200—250 τόννοι μεταλλευμάτων, ἤτοι περίπου 200,000, ὀκάδες, ἅτινα στέλλονται εἰς τὰς καμίνους· ἐξάγεται δ' ἐκ τούτων μόλυβδος 25 τόννων, ἐνέχων μέσον ὅρον ἐν ὅλῳ 1500 γραμμάρια ἀργύρου

Κατὰ τὴν εἰς τὸ πλυντήριον ἐπίσκεψίν μας ὑπήρξαμεν εὐτυχεῖς, διότι συνηντήσαμεν ἐκεῖ τὸν διευθυντὴν τούτου Μελέτιον Σταματόπουλον, ὁ ὁποῖος προθύμως πάνυ περιήγαγεν ἡμᾶς εἰς αὐτό, καὶ μετὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τοῦ ἐμπνέοντος τὸν διευθύνοντα ἐργασίαν, ἣν ἀκριβῶς ἐπίσταται, ἐπέδειξε πάσας τὰς λειτουργίας τῶν μηχανημάτων.

Δ'

Πολίχνη Λαυρείου. — Ἐργάται — Θέα τῆς πολίχνης.

Ἡ πολίχνη τοῦ Λαυρείου εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς παραλίας μικροῦ λιμένος ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν Ἐργαστηρίων, ὀνομασίας περισωθείσης ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἀρχαία ἐπιγραφή, αὐτόθι εὑρεθεῖσα, κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν Ὁ λιμὴν τῶν Ἐργαστηρίων παρέχει ἀσφαλὲς καὶ ἄριστον ἀγκυροβόλιον καὶ εἰς μέγιστα πλοῖα, διότι ἔχει ποικίλον βάθος μεταξὺ 7 καὶ 17 μέτρων. Παρὰ τῷ μυχῷ τούτου ὑψοῦνται τὰ ἐργαστήρια τῶν καμίνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας τῶν Μεταλλουργείων, καὶ τὸ μηχανουργεῖον αὐτῆς, αὐτόθι δὲ καὶ οἰκίαι τινὲς καλαὶ ὑπάρχουσιν, ἐν αἷς ἡ τοῦ διευθυντοῦ, ἥτις κατὰ τὸν χάρτην τοῦ Pouzolz κεῖται εἰς πλάτος Β. 37°, 42′, 45″ καὶ εἰς μῆκος Α. 21°, 42′, 45″.

Πρὸς Β. τοῦ ἐργαστηρίου τῶν καμίνων ἐκτείνονται ἐπὶ ἐπιπέδου χώρου οἱ οἰκίαι τῶν ἐργα-

τῶν, καὶ αἱ λοιπαὶ οἰκίαι τῆς πολίχνης, αἵτινες ἐπεξετάθησαν μέχρι λόφου τινὸς πρὸς ἀνατολὰς κειμένου, καὶ διαχωρίζοντος διὰ τῆς προεκτάσεως αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν τὸν λιμένα Ἐργαστηρίων ἀπὸ τοῦ λιμένος Θορικοῦ. Ὁδὸς πλατεῖα 70 βημάτων, ἔχουσα διεύθυνσιν ἀπὸ Β. πρὸς Μ. διατεμνομένη ὑπὸ ἄλλων καθέτων μικροτέρων, διαχωρίζει τὴν πολίχνην, χρησιμεύουσα ὡς τὸ κύριον κέντρον αὐτῆς. Ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ταύτης ὑπάρχουσι καφενεῖα πολλά, παντοπωλεῖα, ξενοδοχεῖα, μαγειρεῖα, ἐμπορικὰ καταστήματα, τεχνουργεῖα, ὀψοπωλεῖα, κρεωπωλεῖα κτλ. καὶ ἐν γένει πᾶσα ἡ ἀγορά, ἡ χρησιμεύουσα διὰ τὰς καθημερινὰς χρείας τῶν ἐνοικούντων.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Λαυρείου ὑπολογίζονται μέχρις 7 ἢ 8,000, ὧν 6,000 ἐργάται ἐργάζονται εἰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας· τούτων οἱ 3000 ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, καὶ 3000 ἐν τῇ Γαλλικῇ ἑταιρίᾳ. Γυναῖκας ἐργάτιδας, πάσας ἐκ τοῦ χωρίου τῆς Κερατέας, μεταχειρίζεται μόνον ἡ Γαλλικὴ Ἑταιρία ἐργαζομένας εἰς ἐλαφρὰς ἐργασίας.

Ὁ ἐργατικὸς πληθυσμὸς τοῦ Λαυρείου σύγκειται ἐξ Ἑλλήνων· ἀλλὰ πλὴν τούτων ὑπάρχει καὶ ἀριθμός τις Ἰταλῶν, Ἱσπανῶν, Μαυροβουνίων καὶ Τούρκων. Ἐνταῦθα δὲ δύναταί τις νὰ σπουδάσῃ τὸν τοπικὸν χαρακτῆρα τῶν καταγομένων ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς ἠπειρωτικῆς καὶ νησιωτικῆς Ἑλλάδος. Πολλοὶ μετήνεγκον ἐνταῦθα καὶ τὰς οἰκογενείας των, ὥστε ζῶσιν ὡς ἐν ταῖς ἰδίοις αὐτῶν πατρίσιν· ἔτι δ' εὐθυμοῦσι καὶ χορεύουσιν ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν ἰδίων μουσικῶν ὀργάνων.

Πολυπληθέστεροι ἐργάται, λαμβανόμενοι κατὰ τόπους, εἶνε ἐκ Μήλου, Καρύστου, Λιδωρικίου, Κύμης, Λακωνίας, Χειμάρρας, Μακεδονίας Κρήτης καὶ Ἰταλίας. Εἶνε δὲ περίεργον ὅτι ἕκαστοι τούτων ἔχουσι κλίσιν πρὸς ἴδιον εἶδος ἐργασίας. Ἐν τοῖς μεταλλείοις τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας ἐν ταῖς στοαῖς, πλὴν τῶν Ἰταλῶν μόνον Μήλιοι ἐργάζονται ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὡς μεταλευταί, καὶ τινες Κρῆτες.

Οἱ Καρύστιοι ἀποκλειστικῶς ἐργάζονται εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν φλόγα τῶν καμίνων. Οἱ Λιδωρικιῶται προτιμῶσι μικρὸν ἡμερομίσθιον καὶ ἐλαφρὰς ἐργασίας, οἷον φόρτωσιν τῶν φορτηγίδων διὰ πτυαρίων, μεταφορὰν χωμάτων διὰ χειραμαξῶν κυλιομένων ἐπὶ σιδηροτροχιῶν, κατασκευὴν πλίνθων. Οὗτοι μένουσιν ἐνταῦθα μόνον τὸν χειμῶνα, τὸ δὲ θέρος μεταβαίνουσιν εἰς τὰ γεωργικὰ ἔργα των Οἱ Μακεδόνες μετέρχονται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κτίστου, οἱ δὲ Χειμαρριῶται τὸ τοῦ πιστοῦ φύλακος. Ἐργώδεις καὶ βαρείας ἐργασίας, ἀμειβομένας καὶ διὰ μεγάλου ἡμερομισθίου, ἀναλαμβάνουσιν οἱ Κρῆτες, οἱ Μαυροβούνιοι καὶ οἱ Τοῦρκοι, καὶ ἄλλοι τινὲς ἐξ ἄλλων μερῶν.

Εἰς τοὺς ἐργάτας παρέχεται δωρεὰν ἡ οἴκησις, τὰ φάρμακα καὶ ἡ ἰατρικὴ θεραπεία. Ὑποφέρουσι δὲ κυρίως οἱ ἐργαζόμενοι ἐν τοῖς μεταλλείοις καὶ τοῖς καμίνοις, ὡς ἐκ τῶν ἀναθυμιάσεων, αἵτινες διὰ τοῦ χρόνου προξενοῦσιν ἀσθενείας. Ἐν Λαυρείῳ ὑπάρχει πρὸς τούτοις ταμιευτήριον, εἰς ὃ καταθέτουσιν ὡρισμένον ποσὸν ἐκ τοῦ ἡμερομισθίου των οἱ ἐργάται, δι' οὗ συντηροῦνται οἱ ἀπορώτεροι, οἱ παθόντες ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ἢ δίδεται ἐφάπαξ αὐτοῖς ποσὸν χρηματικὸν πρὸς συντήρησίν των, μέχρις ἀναρρώσεως ἢ εὑρέσεως ἄλλης ἐργασίας.

Πλὴν τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐμπόρων, οἵτινες εἶνε ἐκ διαφόρων τόπων, ἐν Λαυρείῳ οἰκοῦσι καὶ οἱ ὑπάλληλοι οἱ διευθύνοντες τὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, οἵτινες ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἑταιρίᾳ τῶν Μεταλλουργείων εἶνε πάντες Ἕλληνες· ἥκουσα δὲ μετ' ἐπαίνων μνημονευόμενον τὸ ὄνομα τοῦ διευθυντοῦ Φ. Νέγρη, ὡς ἀνδρὸς ἐπιστήμονος, καὶ δραστηρίου, μεγίστην ὤθησιν καὶ προαγωγὴν δόντος εἰς τὰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας.

Ὁ θέλων νὰ κατοπτεύσῃ τὴν πολίχνην ἀφ' ὑψηλῆς σκοπιᾶς, ἀρκεῖ ν' ἀναβῇ ἐπὶ λόφου κειμένου ΒΔΔ. ἐφ' οὗ ὑπάρχει ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Ἐκ τοῦ λόφου τούτου φαίνεται ἡ Μακρόνησος, καὶ ἡ μεταξὺ ταύτης καὶ Λαυρείου θάλασσα, ὁ λιμὴν Θορικοῦ, καὶ αἱ περὶ αὐτὸν οἰκίαι καὶ τὰ ἐργοστάσια τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας, ὁ λιμὴν τῶν Ἐργαστηρίων πλήρης πλοίων μικρῶν καὶ ἀτμοπλοίων, τὸ στόμιον τοῦ ὄρμου τῆς Γαϊδουρόμανδρας. Ἐπὶ τῆς πεδιάδος ἐξαπλοῦται πᾶσα ἡ πολίχνη, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέχουσι, δεσπόζουσαι πασῶν τῶν οἰκιῶν, αἱ οἰκοδομαὶ τῶν ἐργαστηρίων τῶν καμίνων μετὰ τῶν ὑψηλῶν καπνοδόχων, ἐξ-ρευγομένων πυκνὰ νέφη καπνοῦ πρὸς τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου παρασυρόμενα. Ἐκ τοῦ λόφου δὲ διακρίνονται καὶ πᾶσαι αἱ ἐν ὑπαίθρῳ ἐργασίαι, καὶ βοὴ ἀδιάλειπτος ἐκ τῶν καμίνων καὶ τοῦ μηχανουργείου, ἐκ τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν πυλυαρίθμων κάρρων, ἐκ τῶν φωνῶν τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν πωλητῶν ἀνέρχεται ὡσεὶ ἐκ μεγάλης καὶ πολυανθρώπου πόλεως.

Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ἱστάμενος καὶ θεώμενος ἀπὸ τοῦ ὕψους τὴν πολίχνην καὶ τὰ πέριξ, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν ἐνταῦθα, ἐν τοῖς ἀργυρείοις τούτοις, εἰργάζοντο τὸ πάλαι μυριάδες ἀνδραπόδων διὰ τοὺς ἐλευθέρους πολίτας τῶν Ἀθηνῶν, διανεμομένους τὴν ἐκ τῶν ἀργυρείων πρόσοδον· ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀνεπόλησα εἰς τὴν μνήμην τὸ γεγονὸς ὅτι ἀνὴρ μέγας, οὗ ὁ δῆμος Φρέαρροι ἔκειτο ἐκεῖ που ἐν τῇ Μεσογαίᾳ, ὁ Θεμιστοκλῆς, προνοῶν ὅτι ἡ ἐν Μαραθῶνι ἧττα τῶν βαρβάρων εἶνε ἀρχὴ μειζόνων ἀγώνων, ἔρριψε τὸ βλέμμα του εἰς τὰς προσόδους τοῦ Λαυρείου, καὶ πρῶτος ἐτόλμησε παρελθὼν εἰς τὸν δῆμον νὰ προτείνῃ ν' ἀφήσωσι τὴν διανομὴν αὐτῶν, καὶ νὰ κα-

τασκευάσωσιν 100 τριήρεις, δεξιώτατα παραπείσας τὸν δῆμον, ὅτι πρόκειται περὶ πολέμου πρὸς τοὺς Αἰγινῆτας, ὧν δυσμενῶς οἱ Ἀθηναῖοι ἔβλεπον τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχήν, καὶ οὐχὶ περὶ Δαρείου καὶ Περσῶν, οἵτινες, μακρὰν ὄντες, οὐδὲν ἐνέπνεον δέος εἰς τοὺς πολίτας, τοὺς σκεπτομένους περὶ τοῦ παρόντος. Αἱ δὲ 100 ἐκεῖναι τριήρεις εἶνε αἱ πρὸς τὸν Ξέρξην ναυμαχήσασαι.

Τοιαῦτα ἀναλογιζόμενος, ἤκουσα τὸ ὡρολόγιον σημαῖνον μεσημβρίαν. Ἴσως ἔπρεπε συνεχίζων μικρὸν ἔτι τὰς ἀναμνήσεις μου, νὰ παραβάλω, ὡς πρὸς τὰ τοῦ Λαυρείου, τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους χρόνους, ἐν οἷς διὰ τῶν προσόδων τοῦ Λαυρείου, ἐσώθη ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία πρὸς τοὺς σημερινοὺς καὶ νὰ λήξω εἰς ἓν οἱονδήποτε συμπέρασμα, ἀλλ' ὁ στόμαχός μου μοὶ ἀνήγγελλεν ὅτι αἱ ἱστορικαὶ σκέψεις δὲν ἦσαν ἱκαναὶ πρὸς καθησύχασιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι καιρὸς ἦτο ν' ἀφίσω τὰ ἱστορικὰ συμπεράσματα εἰς ἁρμοδιώτερον χρόνον, ἢ νὰ ἐγκαταλίπω εἰς τὰς κρίσεις τῶν ἀναγνωστῶν, ἂν ἤθελον δημοσιεύσει τι περὶ Λαυρείου.

Ε'

Σιδηρόδρομος Καμαρίζης.—Ἐπίδρασις τοῦ καπνοῦ τῶν καμίνων ἐπὶ τῆς φυτείας.—Φρέαρ Σερπιέρη.—Τηλέφωνον.

Μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, μετέβημεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς Καμάριζαν, ἐπιβάντες ἐπὶ τῆς τελευταίας τῶν συρομένων φορτηγίδων.

Ὁ σιδηρόδρομος ἐν Λαυρείῳ ἐθεωρήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰ μάλιστα ἀναγκαῖος, ἕνεκα τῶν ἀποστάσεων, εἰς ἃς εὑρίσκοντο αἱ ἐκβολάδες καὶ σκωρίαι. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ σιδηρόδρομος οὗτος, μήκους 12 χιλιομέτρων, καὶ πλάτους 1 μέτρου, εἶνε ἓν τῶν τελειοτέρων ἔργων τοῦ εἴδους τούτου, ὡς ἐκ τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἐχαράχθη, καὶ τῆς μεγάλης αὐτοῦ κλίσεως, οὔσης 30 μέτρων κατὰ χιλιόμετρον.

Ἡ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τούτου πορεία εἶνε τερπνή, διότι ἡ ὁδὸς διέρχεται τὰς μεσωρείας ὑψηλῶν λόφων, κυματοειδῶς ἐκτεινομένων, καὶ κεκαλυμμένων ὑπὸ πεύκων καὶ πρίνων· ἀδιαλείπτως νέαι γραμμαὶ λόφων καὶ ὑψωμάτων παρέρχονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀνερχομένου, ἐνῷ πρὸς τὴν ἐπιχωμάτωσιν τῆς ὁδοῦ ὑπόκεινται βαθέα ῥεύματα, ἅτινα ἡ γραμμὴ διαπερᾷ ἐπὶ γεφυρῶν, ἢ κάμπτει πρὸς τοὺς μυχούς. Αἱ μικραὶ ἀκτῖνες, ἃς σχηματίζουσιν αἱ καμπύλαι, πολλαχοῦ δίδουσιν εἰς τὴν ἁμαξοστοιχίαν σχῆμα, τόσον κυκλικόν, ὥστε ὁ ἐν τῇ τελευταίᾳ φορτηγίδι εὑρισκόμενος βλέπει ἐνώπιόν του τὴν σύρουσαν ἀτμομηχανὴν προβάλλουσαν διὰ τῶν δένδρων, ἢ ἀποκρυπτομένην εἰς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν λόφου. Πρὸ τῆς Καμαρίζης ὁ σιδηρόδρομος διέρχεται σύριγγα σκοτεινοτάτην 300 μέτρων, εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ἐκ ταύτης ἔξοδον ὑπάρχει ἡ θέσις αὕτη, ἔνθα ἄλλου εἴδους μεταλλευτικαὶ ἐργασίαι, καὶ οἰκοδομήματα, καὶ κάμινοι προκαλοῦσι τὴν προσοχὴν τοῦ θεατοῦ, καὶ διαγείρουσι τὴν περιεργείαν του.

Ἡ ἄνοδος εἰς Καμάριζαν γίνεται διὰ ταχύτητος μικρᾶς, ὡς ἐκ τῆς ἀνωφερείας τῆς ὁδοῦ, ἡ κάθοδος δὲ τελεῖται ἄνευ μηχανῆς. Ἀρκεῖ ἐκ τοῦ ἀνωτάτου σημείου ὤθησις μικρὰ τῆς ἁμαξοστοιχίας, ἵνα μεταδώσῃ αὐτῇ ταχύτατον δρόμον πρὸς τὰ κάτω, προλαμβανομένης τῆς ἐκτροχιάσεως παρὰ τὰς καμπύλας διὰ τῆς τροχοπέδης, ἣν ἔχει ἑκάστη φορτηγίς. Ἕνεκα δὲ τῆς κλίσεως ἡ κάθοδος γίνεται ταχύτερον τῆς ἀνόδου.

Πολλάκις ὅταν αἱ φορτηγίδες ἅμαξαι εἶνε πολλαί, καὶ καλῶς πεπληρωμέναι, κατὰ τὴν κάθοδον τίθεται ἡ ἀτμομηχανὴ πρὸ αὐτῶν, οὐχὶ ὅπως σύρῃ, ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως μετριάζῃ διὰ τοῦ βάρους της, ὡς ἀντίροπος δύναμις, τὴν ταχεῖαν αὐτῶν καὶ ὁρμητικὴν πρὸς τὸ κάτω φορὰν. Ἤδη γίνονται ἐπιχωματώσεις πρὸς στρῶσιν νέων γραμμῶν, χρησίμων ὅπως συνδέσωσιν ἕτερα μέρη, ἔνθα ὑπάρχουσι μεταλλεύματα. Ὡσαύτως κατασκευάζει σιδηρόδρομον ὅμοιον καὶ ἡ Γαλλικὴ ἑταιρία, πρὸς μεταφορὰν τῶν ὀρυκτῶν εἰς τὸ ἴδιον αὐτῆς πλυντήριον καὶ τὰς καμίνους, αἵτινες κεῖνται πρὸς τὸν λιμένα Θορικοῦ.

Πλὴν δὲ τῶν σιδηρῶν ὁδῶν ὑπάρχουσι σήμερον ἐν τῇ Λαυρεωτικῇ πολλῶν χιλιομέτρων ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ ὑπηρετικαὶ ἀμφοτέρων τῶν μεταλλουργικῶν ἑταιριῶν, ἐφ' ὧν ἀδιαλείπτως φέρονται φορτηγὰ κάρρα, κατὰ μακρὰς σειράς, ἀνερχόμενα κενὰ καὶ κατερχόμενα πλήρη μεταλλούχων ὀρυκτῶν, καὶ χωμάτων.

Οὕτω δὲ ἡ Λαυρεωτική, ἡ μόνον εἰς ποιμένας βατὴ πρὸ εἰκάδος ἐτῶν, καὶ εἰς λύκους καὶ ἀλώπεκας, σήμερον διασχίζεται ὑπὸ σιδηροδρόμων καὶ ἁμαξιτῶν ὁδῶν, ἐνέχει σχεδὸν πόλιν, καὶ ἀκμάζουσαν μεταλλευτικὴν βιομηχανίαν. Εἰς τοὺς δρυμοὺς καὶ τὰ δάση αὐτῆς, τὰ καλύψαντα ὑπὲρ τὰς δύο χιλιετηρίδας τοὺς λόφους τῶν σκωριῶν καὶ τῶν ἐκβολάδων, εἰσέδυσεν ἡ σκαπάνη καὶ τὸ πτύον, καὶ διεχύθη ὁ μέλας καπνὸς τῆς καμίνου τοῦ μεταλλευτοῦ. Ἤδη τὰ δάση τέμνονται, καὶ δένδρα μέγιστα γηραιὰ ἐκριζοῦνται, ὅπως ἀνασκαφῇ ἡ ὑπὸ τῶν ῥιζῶν αὐτῶν καλυπτομένη ἐκβολάς, ἣν, ὡσεὶ ἐκ προνοίας, συνεκράτησαν ἐκεῖ ἐπὶ αἰῶνας. Αἱ ἁρμονικαὶ κλιτύες τῶν λόφων διατέμνονται χάριν τῶν ὁδῶν, ἀλλοιοῦνται αἱ φυσικαὶ γραμμαὶ διὰ τῶν προσχώσεων, καὶ ἀνατρέπονται διὰ τῶν μεταλλομαστεύσεων.

Αὐτὴ ἡ ποιητικὴ ἐρημία τῶν τόπων ἐξέλιπεν. Ὅταν τὸ πρῶτον ὁ σιδηρόδρομος ἐνεφανίσθη ἑλισσόμενος περὶ τοὺς λόφους, ὡς γιγαντιαῖος ἑρπετὸς δράκων, καὶ ἠντήχησε τοῦ συρμοῦ αὐτοῦ ὁ κρότος, καὶ ὁ ὀξὺς συριγμός, καὶ ἐξεχύθη ἐκ

τῶν μυκτήρων του μέλας καπνὸς ἐν μέσῳ τῶν βαθέων φαράγγων καὶ πυκνῶν δρυμῶν τῆς Λαυρεωτικῆς, ἔντρομοι αἱ Δρυάδες καὶ αἱ Νηρηΐδες ἐγερθεῖσαι ἀπεσύρθησαν. Ὁ μεταλλουργὸς εἰσβαλὼν αὐτόθι μετὰ τῆς ταχύτητος τοῦ ἀτμοῦ ἐφυγάδευσε τὰ ἐνδιαιτώμενα ἀνενοχλήτως ἄγρια ζῶα, οἱ λύκοι καὶ αἱ ἀλώπεκες ἐτράπησαν εἰς φυγήν, οἱ ὄφεις ἐκρύβησαν εἰς τὰς φωλεάς, καὶ οἱ δειλοὶ λαγωοὶ ἐζήτησαν ἀλλαχοῦ νομήν.

Ὁ δηλητηριώδης καπνὸς τῶν καμίνων φερόμενος ὑπὸ τοῦ ἀνέμου εἰς ἀπόστασιν πολλῶν χιλιομέτρων, καὶ καταπίπτων εἰς παιπάλην ἐπὶ τῆς γῆς, ἐδηλητηρίασε τὴν ζωὴν τῆς φύσεως, ἐθανάτωσε τὰ ἔντομα, ἐμάρανε καὶ ἐξήρανε τὸ χόρτον, καὶ τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ, ἀπεδίωξε τὰ ποίμνια καὶ τὰ πτηνά, φεύγοντα ἀτμόσφαιραν πλήρη λιγνύος καὶ ἀτμῶν ἀρσενικοῦ. Ἡ φιλόπονος καὶ φιλανθὴς μέλισσα δὲν περιίπταται πλέον ἐπὶ τῆς πλουσίας εἰς εὐώδη ἄνθη Μακρονήσου, ἐπὶ τῆς Λαυρεωτικῆς, καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς οἰνοφόρου καὶ βαλανοφόρου Κέας. Ὁ ποιμὴν ἀπέσυρε τὸ ποίμνιόν του, μὴ εὑρίσκων χόρτον. Τὰ χλοερὰ πεῦκα τῶν παρὰ ταῖς καμίνοις λόφων ἔχουσι χλωμὸν τὸ χρῶμα, καὶ καχεκτικὴν τὴν βλάστησιν. Ὁ εὐώδης θύμος, ὁ τάπης οὗτος τῶν ὀρέων, τὸ ὀρίγανον, ἡ φλασκομηλέα, ἡ πεύκη, ὁ πρῖνος, ἡ μύρτος δὲν διαχέουσιν ἄρθονον τὸ ἡδὺ καὶ τερπνὸν ἄρωμα, οὐδὲ περιίπταται ἐπ' αὐτῶν ἐσμὸς βομβῶν μελισσῶν, οὐδ' ἡ ἐλαφρὰ πολύχρους ψυχή. Ἡ ποιητικὴ ἔκφρασις τῶν τόπων ἐναπέμεινεν εἰς τοὺς ἐλαφροὺς κυματισμοὺς τῶν λόφων, εἰς τὰς διαγραφὰς τῶν παραλίων, καὶ εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ἃς προκαλοῦσι τὰ περισωθέντα ἀρχαῖα ὀνόματα, καὶ τὸ γεραρὸν λείψανον τοῦ ναοῦ τῆς Σουνιάδος Ἀθηνᾶς.

Εἰς τὴν θέσιν Καμάριζα ὑπάρχει τὸ φρέαρ Σερπιέρη τῆς Γαλλικῆς ἑταιρίας, βάθους 125 μέτρων, ἀνορυχθὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὧν τὰς μεταλλευτικὰς ὑπογείους ἐργασίας ἐξηκολούθησεν ἡ πρώτη ἐν Λαυρείῳ ἑταιρία. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσιν ὑπάλληλοι πολλοὶ τῆς Γαλλικῆς ἑταιρίας, οἰκήματα τῶν μεταλλευτῶν, κάμινοι πρὸς φρύξιν τοῦ γαληνίτου καὶ καφενεῖά τινα.

Ἐκ τοῦ φρέατος τούτου διὰ μηχανισμοῦ, κινουμένου δι' ἀτμομηχανῆς, ἀνέρχονται καὶ κατέρχονται ἐναλλὰξ παραπλεύρως κάδοι μεγάλοι σιδηροῖ πλήρεις ὀρυκτοῦ, οὓς τροχοφόρους ὄντας ἐφαρμόζουσιν οἱ ἐργάται εὐθὺς ἐπὶ σιδηροτροχιῶν καὶ μεταφέρουσιν ἀλλαχοῦ, θέτοντες ἀμέσως τοὺς κενούς. Ἐκ τοῦ βάθους τοῦ φρέατος ἄρχονται ὑπόγειοι στοαί, διήκουσαι εἰς μεγάλας ἀποστάσεις, ἔνθα ἐργάζονται ἀνὰ 6 ὥρας ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φῶς λυχνιῶν ἑκατοντάδες πολλαὶ ἐργατῶν, καὶ ἀριθμός τις ἐλάχιστος ὑποζυγίων.

Ἡ ὥρα καθ' ἣν ἐφθάσαμεν ἐκεῖ δὲν ἦτο κατάλληλος ὅπως καταβῶμεν διὰ τοῦ φρέατος εἰς τὰς στοὰς χάριν περιεργείας, διότι ἔπρεπε νὰ διαταράξωμεν τὴν τακτικὴν ἐργασίαν πολλῶν ἐργατῶν. Διὸ καὶ προσκαίρως, κατελίπομεν τὴν περὶ καταβάσεως σκέψιν, ἐπιφυλαχθέντες ἄλλοτε νὰ καταβῶμεν εἰς τὰ βάθη ἐκεῖνα τῆς γῆς, ἵνα ἴδωμεν τί ἐκεῖ τελεῖται, καὶ ὁποίαν ὄψιν παρουσιάζουσιν οἱ ταρταρώδεις ἐκεῖνοι λαβύρινθοι, οὓς ὁ ἄνθρωπος ἀνώρυξεν, ὅπως ἐξερευνήσῃ τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς, πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ πολυτίμου μετάλλου.

Περιεργαζόμενος τοὺς παρὰ τὸ φρέαρ ἐργαζομένους, ἐπεθύμησα, ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία μου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκπληρωθῇ, νὰ ἴδω, καὶ χαιρετίσω τὸν μεταλλουργὸν ἐκεῖνον, ὅστις πρῶτος κατέβη εἰς τὸ ἀρχαῖον φρέαρ καὶ πρῶτος διέτρεξε τὰς στοάς, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους δὲν ἠντήχησε κρότος ἀνθρωπίνων βημάτων. Θὰ ἦτο, ἐσκέφθην, πρᾶξις ἀξία τῆς πρώτης ἐκείνης στιγμῆς, καθ' ἣν μεταλλευταὶ τῶν νεωτέρων χρόνων ἐλάμβανον γνῶσιν τῶν μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἂν ἀνηρτᾶτό που ἐν Λαυρείῳ, ὑπὸ δοκίμου ζωγράφου γεγραμμένη, εἰκὼν τοῦ μεταλλευτοῦ τούτου, ἔχοντος λυχνίαν ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἀναζητοῦντος ἐν τῷ σκότει τῶν στοῶν τὰ ἴχνη τῶν μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν τῆς ἀρχαιότητος.

Ἐκ τῆς Καμαρίζης ἐπιβάντες ἐπὶ φορτηγίδος μεμονωμένης, ἣν ὤθησαν ἐλαφρῶς ἐκ τῆς ἀφετηρίας, κατήλθομεν διὰ μεγίστης ταχύτητος μεθ' ἑνὸς ὁδηγοῦ στρέφοντος τὴν τροχοπέδην περὶ τὰς καμπὰς τῆς ὁδοῦ, εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ μηχανικοῦ τῶν σιδηροδρόμων.

Εἶχον ἤδη φθάσει εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐκδρομῆς μου· καίτοι δὲ ἡ ἑσπέρα ἦτο προκεχωρηκυῖα, ἐζήτησα ὡς τελευταίαν χάριν νὰ λάβω γνῶσιν τοῦ τηλεφώνου, τοῦ συνδέοντος τὴν Καμάριζαν μετὰ τοῦ Λαυρείου, καὶ προθυμότατα μοὶ παρεχωρήθη.

Πιέσας ἐλατήριον δι' οὗ κρούεται κώδων ἐν τῷ γραφείῳ Καμαρίζης, ἔθεσα ἐπὶ τῶν ὤτων τὰ διὰ σύρματος συνδεόμενα πρὸς τὴν ὅλην ἐπὶ τραπέζης ἠλεκτρικὴν συσκευὴν δύο ἀκουστικὰ ξύλα. Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα φωνὴ καθαρά, ὡσεὶ ἐξερχομένη ἐκ τοῦ παρακειμένου δωματίου, ἔπληξε τὰ ὦτά μου.

— Διατάξατε. Εἶμαι παρών.

— Δὲν ἔχω νὰ διατάξω τι· ἀλλ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν φθάσας ἐκ Καμαρίζης, ἐπεθύμουν νὰ λάβω γνῶσιν τῆς λειτουργίας τοῦ τηλεφώνου. Ἀκούετε εὐκρινῶς ὅ,τι λέγω;

— Εὐκρινέστατα. Εἶνε ὄντως θαυμασία ἐφεύρεσις· διακρίνεται ἔτι καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς τοῦ ὁμιλοῦντος. Διακρίνω τὴν φωνήν σας. Ἐξακολουθήσατε.

— Εὐχαριστῶ· δὲν θέλω νὰ σᾶς ἀπασχολήσω ἀπὸ ἄλλας ἐργασίας. Ἡ ἐπίσκεψίς μου ἐνταῦθα

μοὶ ἀρῆκεν ἀρίστας ἐντυπώσεις, ἃς ἐπισφραγίζει ἤδη καὶ ἡ γνῶσις, ἣν τὸ πρῶτον λαμβάνω, τῆς λειτουργίας τῆς ἐφευρέσεως ταύτης δαιμονίου ἀνδρός. Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὸν κόπον, ὃν ἐλάβατε. Χαίρετε.

— Τίποτε, τίποτε, κανένα κόπον. Ἡ ἐπίσκεψίς σας πολὺ μᾶς εὐχαρίστησεν. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ τηλεφώνου δὲν προὐξένησαν εἰς ὑμᾶς ἐντύπωσιν καὶ αἱ νεώτεραι ἐφευρέσεις τῶν ὀρυκτολόγων καὶ χημικῶν, οἵτινες κατώρθωσαν ἐκ τῶν ἀπορριμμάτων τῶν μετάλλων, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι ἀπέρριπτον ὡς ἄχρηστα, νὰ ἐξάγῃ ἔτι μόλυβδον καὶ ἄργυρον, ἀποφέροντα μέγα κέρδος;

— Καὶ τοῦτο βεβαίως, περὶ τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται ἡ Ἑλληνικὴ Ἑταιρία τῶν Μεταλλουργείων. Ἀλλὰ οἱ λόγοι σας ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην μου γεγονὸς ἀτυχές.

— Ποῖον;

— Ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἑταιρία ἐκκαμινεύει τὰ ἀπορρίμματα τῶν ἀρχαίων, ἡ δὲ Γαλλικὴ τὸ παρθενικὸν μέταλλον, ἐξάγουσα ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς.

— Τί ἐννοεῖτε, τοῦτο λέγοντες;

— Ὅτι ἡ μὲν ἔχει τὸ κέλυφος, ἡ δὲ τὴν ψῖχα τοῦ καρύου.

— Πάντοτε μὲ τὴν καρυδόφλουδα μένει ὁ ἀμβλυωπῶν πρὸς τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης. Ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων κατὰ μέρος, καὶ τῶν ἐθνῶν θὰ νικᾷ πάντοτε ὁ νοήμων, ὁ ἐπιστήμων, ὁ ῥωμαλαῖος, ὁ ἄγρυπνος, ὁ δραστήριος. Πρὸς τί λοιπὸν τὸ παράπονον;

— Ἄπαγε· δὲν παραπονοῦμαι. Ἀλλὰ δὲν μοὶ λέγετε, παρακαλῶ, ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ δὲν δύναται τάχα νὰ νικήσῃ καὶ ὁ ἐξηπλωμένος ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ σκιὰν τοῦ Παρθενῶνος, καὶ ἐπὶ τῶν δαφνῶν τῆς δόξης τῶν πατέρων του;

— Χά, χά, χά! Ἀκούετε τοὺς γέλωτας διὰ τοῦ τηλεφώνου;

— Τοὺς ἀκούω εὐκρινῶς, διότι ἔχουν τόνον καὶ ἦχον. Ἀλλὰ τὰ δάκρυα διὰ τοῦ τηλεφώνου δὲν διακρίνονται.

— Κάλλιον νὰ μὴ εὑρεθῇ διὰ αὐτὰ μηχάνημα, μεταδίδον τὴν γνῶσιν τῆς ὑπάρξεώς των.

— Διατί;

— Διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ δακρύοντες εἶνε οἱ ὑπολειπόμενοι ἐν τῷ ἀγῶνι. Γνωρίζετε δὲ ὅτι τοὺς ἐν τοῖς ἀγῶσιν ὑπολειπομένους οὐ στεφανοῦσιν.

— Ἀλλὰ δὲν ἀπαντήσατε εἰς τὴν ἐρώτησίν μου;

— Ἀμέσως. Ὁ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς Ἀκροπόλεως καθήμενος, καὶ ἐπὶ τῆς δάφνης τῶν πατέρων του ἐρειδόμενος δὲν θὰ νικήσῃ εἰμὴ μόνον ὅταν ταύτης ἀπομακρυνθῇ, ἀρκούμενος νὰ καθαρίσῃ τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ πίπτει, ὡς ἱερὸν καὶ ἀρχαῖον, τὴν δὲ δάφνην τῶν πατέρων του ἀναρτήσῃ εἰς τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον, ἢ ἐγκλείσῃ μεταξὺ τῶν φύλλων τῆς πατρίας ἱστορίας.

— Καὶ ὕστερον;

— Ὕστερον νὰ ζητήσῃ νὰ εἰσέλθῃ ἐν ζήλῳ καὶ ἐνθουσιασμῷ νεοφωτίστου εἰς τὸν μέγαν ναὸν τῆς ἐπιστήμης, κυρίως δὲ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, καὶ μαθηματικῶν, ὅπως γνωρίσῃ ἑαυτὸν καὶ τὴν γῆν τῆς πατρίδος του, καὶ εἰς τὰς ὑπαρχούσας δάφνας τῶν πατέρων του προσθέσῃ τὰς ἰδίας αὐτοῦ.

Μόνον ὅταν ἡ πατρὶς ἡμῶν ἀποκτήσῃ τοιούτους ἐπιστήμονας, ἀξίους τοῦ ὀνόματος θὰ δυνηθῇ νὰ συναγωνισθῇ ἐν τῷ κοινῷ ἀγῶνι τῶν ἐθνῶν, καὶ ν' ἀσφαλίσῃ ἑαυτῇ, ἂν οὐχὶ νίκην, τοὐλάχιστον ὕπαρξιν, πληροῦσαν τοὺς ὅρους πεπολιτισμένου ἔθνους.

— Οἱ νομικοί, οἱ ἰατροί, οἱ φιλόλογοι δὲν ἀρκοῦσιν;

— Ὅλαι αἱ ἐπιστήμαι εἶνε ἀναγκαῖαι, ἀλλὰ πρέπει νὰ πρυτανεύωσιν αἱ φυσικαί.

— Δὲν μοὶ λέγετε, παρακαλῶ, εὐκρινέστερον καὶ ἁπλούστερον τί ἐπαγγέλλονται, τί διδάσκουσιν οἱ μύσται τῶν ἐπιστημῶν τούτων;

— Πολλὰ καὶ ποικίλα. Αὐτοὶ ἀνακαλύπτουσιν εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον, αὐτοὶ διατιτρῶσιν ὄρη καὶ διορύσσουσιν ἰσθμούς, αὐτοὶ χαράσσουσιν ὁδοὺς, γεφυροῦσι ποταμούς, ὀρύσσουσι διώρυγας, αὐτοὶ μετρῶσι τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν, καὶ τὰς ἀποστάσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων, αὐτοὶ ἐρευνῶσι τὴν φύσιν τῶν ζῴων, τῶν φυτῶν, καὶ τῶν ὀρυκτῶν, αὐτοὶ ἀνατέμνουσι τὸν ἄνθρωπον, καὶ μελετῶσι τὰ φαινόμενα τῆς ὀργανικῆς καὶ ἀνοργάνου φύσεως, αὐτοὶ εὐρύνουσι κοίτας ποταμῶν, στρώνουσι σιδηρᾶς ὁδοὺς, διασχίζουσι πελάγη, ἐρευνῶσι τοὺς πόλους καὶ τὰς ἐρήμους τῶν ἠπείρων τῆς γῆς, αὐτοὶ πληροῦσι βιομηχανικῶν καταστημάτων τὰς πόλεις, ἀνοίγουσι πηγὰς πλουτισμοῦ, καὶ παραδίδουσι πρὸς τὰς χρείας τῶν ἀνθρώπων τὸν ἠλεκτρισμὸν, τὸν μαγνητισμὸν, τὴν θερμότητα, τὸ φῶς, τὰς δυνάμεις πάσας τῆς φύσεως, καὶ τὰς ἰδιότητας τῶν σωμάτων, αὐτοὶ ὑψοῦσι φάρους, αὐτοὶ διὰ τοῦ τηλεσκοπείου καὶ μικροσκοπίου, ἅτινα ἐφεῦρον, ἐρευνῶσι τὸ ἀχανὲς τοῦ στερεώματος, καὶ καθιστῶσιν ὁρατὴν τὴν ἀόρατον ἀνθρωπίνοις ὀφθαλμοῖς ζωὴν καὶ κίνησιν τῆς φύσεως, αὐτοὶ συντέμνουσι τὰς ἀποστάσεις καὶ τὸν χρόνον, αὐτοὶ μεταβάλλουσι πυθμένας τελμάτων καὶ λιμνῶν εἰς εὔφορα καὶ χλοερὰ πεδία, καὶ ὄρη ὑψηλὰ εἰς πυθμένας θαλασσῶν, αὐτοὶ...

— Ἀρκεῖ, ἀρκεῖ ἡ ἀπαρίθμησις τῶν ἀγαθῶν διδαγμάτων. Οἱ ἐνθουσιώδεις λόγοι σας ὑπὲρ τῶν ἐπιστημῶν τούτων, ῥεύσαντες εἰς τὰ ὦτά μου πλήρεις ἠλεκτρισμοῦ διὰ τοῦ σύρματος, ἐκλόνησαν τὴν πίστιν μου· αἰσθάνομαι τὸ γόνυ καμπτόμενον. Ἀλλὰ πῶς νὰ ν' ἀπαρνηθῶ τὰς πεποιθήσεις μου, μεθ' ὧν ἐζυμώθην ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων; Πῶς νὰ λησμονήσω τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὰς Πλαταιὰς, τὴν πολιτικὴν, τὸν θόρυβον τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἅτινα τέως ἐθεώρουν ὡς τὰ μόνα περὶ ἃ ὁ Ἕλλην πολίτης πρέπει ν' ἀσχολῆται· πῶς νὰ ἐγκαταλίπω τόσας ποιητικὰς σκέψεις, καὶ νὰ ῥιφθῶ εἰς ἀγκάλας ἐπιστήμης, ἐχούσης τυλῶδεις τὰς χεῖρας, καὶ ἐρρυτιδωμένον, καὶ πλῆρες οὐλῶν τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας ἐκ τοῦ κόπου τῆς ἐργασίας, καὶ τῶν πειραμάτων; Εἴπατέ μοι, τοὐλάχιστον, τελευταῖον πῶς νομίζετε ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ ἐκριζωθῶσι πεπαλαιωμέναι προλήψεις περὶ ἐπιστήμης, καὶ τρόπου παρ' ἡμῖν διδασκαλίας, οὐδὲν πραγματικὸν διδασκούσης;

— Δὲν νομίζετε ὅτι δι' εὖ φρονοῦντας ἀρκεῖ νὰ ἐκριζώσῃ τὰς προλήψεις ταύτας ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἐν Λαυρείῳ παθήματος; Χαίρετε.

Ἐν Ἀθήναις, 15 Ὀκτωβρίου 1882. Α. Μηλιαρακης.

Ο ΔΡΑΚΟΣ

Διήγημα.

Α'.

Πάντοτε θὰ ἐνθυμοῦμαι τὸ τεταραγμένον ἦθος τοῦ ἐξαδέλφου μου Παύλου τὴν πρώτην ἡμέραν, καθ' ἣν συνήντησα αὐτὸν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του κατὰ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις. Ἡμην μόνη ἐντὸς τῆς αἰθούσης, κεντῶσα χειροτέχνημά τι· ὤθησεν ἐλαφρῶς τὴν θύραν καὶ, μολονότι ἐγίνωσκεν ὅτι εὑρισκόμην εἰς τὴν οἰκίαν, ἐφάνη ἐκπεπληγμένος καὶ μοὶ εἶπε:

— Μπᾶ! ἐδῶ εἶσαι;

— Καθὼς βλέπεις... ἀπήντησα.

Ἐπειδὴ δὲ ἀνέλαβον τὸ ἐργόχειρόν μου χωρὶς νὰ προσθέσω τι ἄλλο, ἐπλησίασε πρὸς τὴν ἕδραν μου καὶ μοὶ εἶπε μετὰ φωνῆς ὑποκώφου, προαγγελλούσης θύελλαν στεναγμῶν.

— Τὸ ξεύρεις... τὸ ξεύρεις... ἀπερρ...

Δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ, διότι ἐγερθεῖσα βιαίως ἐκ τῆς ἕδρας μου τῷ ἔκλεισα τὸ στόμα δι' ἑνὸς ἀσπασμοῦ, ἀμφότεροι δὲ ἐναγκαλισθέντες ἀλλήλους, ἠρχίσαμεν νὰ χέωμεν δάκρυα ἀπαρηγόρητα κρουνηδόν.

Ὁ καϋμένος ὁ Παῦλος! ν' ἀπορριφθῇ! Οἴμοι! τὸ ἐγίνωσκον τῷ ὄντι ὅτι ὁ ἄσπλαγχνος τῶν καθηγητῶν σύλλογος τῷ ἠρνήθη τὸ ἀπολυτήριον, ὑπὲρ οὗ τοσάκις προσηυχήθην ἐπὶ τρεῖς μῆνας, ἀναζητοῦσα καθ' ἑκάστην ἑσπέραν νέον τινὰ ἅγιον ἔχοντα ὡς εἰδικὸν ἐπάγγελμα τοῦ προστατεύειν τοὺς ἀσθενεστέρους τῶν ἐξεταζομένων.

Ἐθρηνήσαμεν ἐπί τινας στιγμὰς ἐν σιγῇ· ἂν μίαν λέξιν προέφερέ τις ἐξ ἡμῶν, ὁ θρῆνός μας θὰ ἦτο ἀτελεύτητος. Ὅτε ἐλύσαμεν τὸν ἐναγκαλισμόν, ἐσήκωσα ἐκ τοῦ ἐδάφους τὸ πεσὸν ἐργόχειρόν μου, ἐφ' οὗ εἶχον ἀποτυπωθῆ οἱ χονδροὶ τῶν ὑπαδημάτων τοῦ Παύλου ἧλοι, καὶ ἐκάθησα ἐκ νέου ὅπως ἀκροασθῶ τὴν διήγησιν τῶν δεινοπαθημάτων τοῦ φιλτάτου μου ἐξαδέλφου. Τί δρᾶμα, θεέ μου! τί δρᾶμα φρικτόν! πόσαι ὀδυνηραὶ περιπέτειαι διὰ τὴν καρδίαν μιᾶς ἐξαδέλφης, ἥτις εἶχε χαρίσει ἀνοήτως ὅλην της τὴν συμπάθειαν πρὸς ἕνα τελειόφοιτον τοῦ γυμνασίου! Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν συγκινητικὴν ἀφήγησιν τοῦ Παύλου καὶ νομίζω ὅτι τὸν βλέπω μὲ τὴν στολὴν ξεκουμβωμένην, μὲ τὸ πιλίκιον εἰς τὴν χεῖρα, χειρονομοῦντα ἐν τῷ μέσῳ τῆς μικρᾶς αἰθούσης, τόσον ἡσύχου καὶ τόσον αὐστηρᾶς τὴν θέαν, ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῇ εἰκόνων τῶν προγόνων μὲ τὴν ἐπιπεπασμένην κεφαλήν των. Οἴμοι! ἐλάχιστον ἔλειψεν ὅπως ὁ ἀγαπητός μου Παῦλος ἐπανέλθῃ νικητής, μὲ τὴν κεφαλὴν ἀπαστράπτουσαν ἐκ τῆς φωτεινῆς στεφάνης τοῦ προβιβασθέντος. Ἐν τέταρτον βαθμοῦ, κάτι τι ὀλιγώτερον μάλιστα, διότι ὡς ἐνθυμοῦμαι, ὁ ἐξάδελφός μου κατεβίβαζε μέχρι τοῦ ἀπειροστοῦ τὸν ἀσήμαντον κόκκον τῆς ἄμμου, οὗ ἕνεκα κατέρρευσεν ἅπαν τὸ κτίριον. Ἂν καὶ εἶχα πολλοὺς λόγους νὰ μὴ πιστεύσω τὰς κλασματικὰς ὑποδιαιρέσεις τοῦ ἐξαδέλφου μου, ἐν τούτοις συνεμερίσθην τὴν ἀγανάκτησίν του, τόσον πειστικὴ καὶ βιαία ἦτο ἡ εὐγλωττία του. Βεβαίως τὸ Λύκειον τοῦ Ποατιὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἱδρύσεώς του πολλὰς εἶχεν ἀκούσει κατάρας· ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ἄλλος τις κατηράσθη αὐτὸ τόσον ἐνθέρμως. Ἕκαστος τῶν καθηγητῶν ἔσχε τὴν σειράν του· εἰς ἕκαστον ἔλαχεν ἀνὰ ἓν ἐπίθετον, ὁμολογῶ δὲ ὅτι τὸ λεξιλόγιον τοῦ Παύλου μοὶ ἐφάνη κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἀνεξαντλήτως πλούσιον, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀνέμενον ἐκ τῆς συνήθως πτωχῆς αὐτοῦ φαντασίας. Ἀλλ' ἡ ὀργὴ αὐτοῦ μοὶ προὐξένησε τρόμον, ὅτε ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ γέρω Ζακὲ, τοῦ καθηγητοῦ, ὅστις τὸν ἐφιλοδώρησε μὲ τὸ τέταρτον τοῦ βαθμοῦ.

Ἀπαντῶσιν ἐνίοτε ἐπὶ τῶν ἑδωλίων τῶν κακουργιοδικείων ὄντα ἀποτρόπαια, ἐκ πλάνης τῆς φύσεως πλασθέντα διὰ τὸ κακὸν, καρδίαι πεπωρωμέναι, ὧν τὴν εὐδαιμονίαν ἀποτελοῦσι τὰ δάκρυα τῶν ἄλλων, σκληρότητες ἀκόρεστοι εὐφραινόμεναι ἐκ τῶν κραυγῶν καὶ τῆς ῥοδίνης σαρκὸς τῶν παιδίων. Τοιοῦτος ἦτο καὶ ὁ κ. Ζακὲ, καθηγητὴς τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας τοῦ Ποατιέ. Ναὶ μὲν ὁ κ. Ζακὲ ἐδημοσίευσεν ἀξιόλογα ἔργα περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν παξιμαδίων ἐν Πομπηΐᾳ κατὰ τὸ 79 μ. Χ. ἔπραξεν ὅμως τοῦτο ἵνα ἐφελκύσηται τὴν εὔνοιαν τοῦ ὑπουργείου, καὶ διορισθῇ καθηγητὴς εἰς τὸ Λύκειον, διὰ νὰ δύναται εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους νὰ εὐωχῆται ῥοκανίζων τρυφεροὺς καὶ εὐχύμους μαθητὰς κατὰ τὰς ἐξετάσεις. Ἕνεκα τῆς παροιμιώδους ταύτης σκληρότητός του ἀπεκαλεῖτο *ὁ δράκος*· τὸ ἐγίνωσκεν, ἀλλὰ περιφρονῶν τὴν εὐκολοδημοτικότητα ὁ κ. Ζακὲ ἐδέχετο ἀταράχως τὰς ἀρὰς τοῦ πλήθους καὶ ἐξηκολούθει θύων τὰς ἑκατόμβας αὐτοῦ ἄνευ ἐπιδείξεως ἢ ὀργῆς, μὲ

τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀφελὲς ἦθος κηπουροῦ ὑλοτομοῦντος. Αὐτὸς ἦτο ὅστις διὰ μιᾶς ψαλιδιᾶς . . . . Καϋμένε Παῦλε! — Καὶ τώρα τι θλιβερὰς διακοπὰς ἐπρόκειτο νὰ περάσωμεν! Παρετάξαμεν καὶ ἐπεθεωρήσαμεν πάντα τὰ ὄνειρα ὅσα εἴχομεν δημιουργήσει, ἐλπίζοντες ἐπὶ τοὺς δύο ἐκείνους μῆνας τῆς ἐλευθερίας. Πάντας τοὺς πύργους, οὓς ᾠκοδομήσαμεν ἐπὶ τῆς εὐθραύστου βάσεως: *Ἂν λάβῃς τὸ ἀπολυτήριον*. . . Ὅτε διὰ μιᾶς. . . πατατράκ! καὶ αἴφνης ἐνώπιον ἡμῶν ἐρείπια καὶ λείψανα καὶ μακρὰν σειρὰν ἀνιαρῶν ἡμερῶν κατατριβομένων εἰς τὴν ἐπίπονον καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος διὰ τὰς νέας ἐξετάσεις καὶ ἐπανερχόμεθα ἐκ τῆς πλάνης εἰς τὴν σκαιὰν πραγματικότητα τῆς ζωῆς, κατηρεῖς καὶ ἐστενοχωρημένοι, ὡς ἄνθρωποι, οἵτινες ἐξελθόντες εἰς περίπατον μὲ λαμπρὸν ἥλιον, ἐπιστρέφουσιν οἴκοι μὲ τὴν βροχήν.

— Πρέπει ν' ἀρχίσῃς νὰ μελετᾷς ἀπὸ τώρα, εἶπον πρὸς τὸν Παῦλον μὲ ὕφος πλῆρες σοβαρότητος καὶ ἐγκαρτερήσεως.

Ἤγειρεν αὐτὸς τοὺς ὑγροὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μοὶ εἶπεν εἰς μόνην ἀπάντησιν.

— Καὶ σὺ θὰ φύγῃς ἀπὸ τὴν Ῥοχέλλην;

— Ὄχι, ἀπήντησα μετὰ σταθερότητος.

— Δὲν ἐνθυμεῖσαι ὅτι ὁ θεῖος σοὶ ὑπεσχέθη νὰ σὲ πάρῃ μαζῇ του εἰς τὸ ταξείδι; θὰ ὑπάγῃς εἰς Ῥογιάν, εἰς Ἀρκασάν, καὶ ἀλλοῦ ἀκόμη.

— Δὲν θὰ ὑπάγω πουθενά.

— Ἀλλά . . .

— Θὰ εἴπω ὅτι θέλω νὰ μείνω ἐδῶ καὶ θὰ μείνω. Θὰ μὲ βλέπῃς καθ' ἡμέραν, ἀλλ' ὑπὸ ἕνα ὅρον, νὰ μελετᾷς ἡμέραν καὶ νύκτα.

— Ὦ! πόσον εἶσαι καλή, Ἰωάννα μου! πόσον εἶσαι καλή! ἀνέκραξεν ὁ Παῦλος. Θὰ μείνῃς, εἶπες; δὲν θὰ μὲ ἀφήσῃς; Ὦ! ναί, θὰ μελετῶ, σοὶ τὸ ὁρκίζομαι, καὶ θὰ προβιβασθῶ, θὰ προβιβασθῶ.

Καὶ ὅπως λάβῃ θάρρος διὰ τὴν μελέτην, φαίνεται, ὁ ἀγαπητός μου ἐξάδελφος μὲ ἐνηγκαλίσθη θερμῶς· ἐγὼ δὲ δὲν τὸν ἠμπόδισα, διότι ἐγίνωσκον ὅτι ἦτο τόσον ὀκνηρός, ὥστε ἤρκει νὰ τῷ ἀποποιηθῶ ἀσήμαντον χάριν διὰ ν' ἀποθαρρυνθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ καλή του θέλησις. Ἦτο, βλέπετε, ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον νὰ λάβῃ ὁ ἐξάδελφός μου τὸ ἀπολυτήριον περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους, διὰ ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως τὰς σπουδὰς τῶν νομικῶν ἐν Ῥοχέλλῃ· ἂν ἀπετύγχανε καὶ δευτέραν φοράν, ὁ πατήρ μου εἶχεν ἀπόφασιν νὰ τὸν ἀποστείλῃ εἰς Ἀγγλίαν διὰ νὰ ἐξασκηθῇ εἰς τὸ ἐμπόριον· φαντάζεσθε δὲ πόσην λύπην μοὶ προξένει ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ ἀποχωρισμοῦ! Ἠγάπων πολὺ τὸν ἐξάδελφόν μου Παῦλον, ἐν πρώτοις διότι ἦτο ὀρφανὸς καὶ ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἀγάπη μου τῷ ἦτο ἀναγκαία ἐν τῇ ἀπομονώσει τῆς ζωῆς του, καὶ δεύτερον, δὲν τὸ ἀποκρύπτω, διότι ἦτο χαριέστατος νεανίας, ῥοδόχρους, μὲ μεγάλους μαύρους ὀφθαλμοὺς, γλυκὺς καὶ θωπευτικὸς ὡς χαϊδευμένον παιδίον.

Κυρίως εἰπεῖν ἔπρεπε ν' ἀρχίσω ἐκ τῶν τελευταίων δικαιολογήσεων· δὲν θέλω νὰ φανῶ τόσον ἀσθενὴς τὴν ψυχὴν ὅσον δὲν εἶναι, ὁμολογῶ δὲ ὅτι καὶ ἂν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἐξαδέλφου μου δὲν ἦσαν τόσον ὡραῖοι, πάντοτε θὰ εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ ἀγαπᾷν αὐτὸν ἦτο εὔσπλαγχον ἔργον, σχεδὸν χριστιανικὸν καθῆκον. Ἀλλὰ αἱ σκέψεις αὗται ἐπέρχονται πάντοτε μετὰ τὴν πρᾶξιν, ὅταν αἰσθάνηται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξευγενίσῃ κάπως τὰς ἀδυναμίας του καὶ νὰ εἰσαγάγῃ κόκκον φρονήσεως ἐντὸς τῶν ἀνοησιῶν του.

Ὁ πατήρ μου, ὅστις ἦτο καὶ κηδεμὼν τοῦ Παύλου, εἰσήγαγεν αὐτὸν ὡς ἐσωτερικὸν μαθητὴν εἰς τὸ Λύκειον τῆς Ῥοχέλλης πρὸ τριῶν ἐτῶν. Αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ τοῦ ἐξαδέλφου μου δὲν ἦσαν πολὺ εὐδόκιμοι· ἦτο δύσνους, ὀλίγον χονδροκέφαλος καθὼς λέγουν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὅμως τὴν παροιμιώδη ἀτημέλειαν καὶ τὰ ἀγροῖκα καὶ χυδαῖα ἤθη τῶν διεφθαρμένων μαθητῶν. Ἀπεναντίας ἦτο κομψότατος, πλήρης γυναικείας φιλαρεσκείας, περιερρόνει δὲ τὰς θορυβώδεις διασκεδάσεις. Ἐν ἡλικίᾳ δεκαεπτὰ ἐτῶν ἔφερε τὸ αὐστηρὸν καὶ διακεκριμένον ἦθος τοῦ Getleman. Ἐννοεῖτε ὅτι δὲν ἠδυνήθην ν' ἀντιστῶ εἰς τὴν κομψότητα τοῦ ἐξαδέλφου μου, εἰς τὸ ἀπρόοπτον χρῶμα τῶν λαιμοδετῶν του, εἰς τὴν ἤρεμον καὶ ὑπερόπτιδα καλλονὴν αὐτοῦ, χάρις δ' εἰς ταῦτα δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψει τὴν οὐτιδανότητα τοῦ πνεύματός του, ἢν ἐξ ἄλλου ἔφερε μετὰ θελκτικῆς ἀφελείας, ὡς ἂν ἀπετέλει καὶ αὕτη μέρος τοῦ καλλωπισμοῦ του. Ἦτο ἔμφυτος αὐτῷ ὡς ἡ ὀκνηρία· ποτὲ δὲν εἶδα χαριεστέραν καὶ ἀφελεστέραν ἀκηδίαν. Ὅτε τῷ ὡμίλουν περὶ μελέτης εἶχεν ἕνα τρόπον τοιοῦτον νὰ γελᾷ κατὰ πρόσωπον, ὥστε μὲ καθίστα περίφρονα καὶ μοὶ ἐνέπνεε τὴν ἀμφιβολίαν μὴ ἐξεστόμισα χονδρὰν ἀνοησίαν, τόσον ἡ μελέτη ἐφαίνετο πρᾶγμα ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν ὡραίαν ἐκείνην κεφαλήν, ἥτις μόνον εἶχε μέλημα τὴν διευθέτησιν τῆς κόμης της, τὸ μειδίαμα τῶν λευκῶν ὀδόντων της καὶ τὴν δροσερότητα τῶν παρειῶν της. Πεπεισμένος ὅτι ἦτο προνομιοῦχον ὃν πλασθὲν διὰ νὰ καλλωπίζηται, ὁ ἐξάδελφός μου ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀπηλλαγμένον πάσης κοπιώδους ἀσχολίας καὶ ἐπίστευεν εὐχαρίστως ὅτι οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι ἐπλάσθησαν διὰ νὰ κόπτωσι τὰ ἀνεπίληπτα πανταλόνιά του, ἢ διὰ νὰ λειαίνωσι καὶ στιλβώνωσι τὴν μαύρην του κόμην, καὶ ὅτι τὰ ἴα καὶ τὰ ῥόδα ἔθαλλον διὰ νὰ στολίζωσι τὴν κομβιοδόχην του. Ἀντὶ νὰ τῷ ζητῇ θέματα καὶ ἐξηγήσεις, ἔπρεπε τὸ Λύκειον νὰ θεωρῆται εὐτυχὲς ὅτι κατέχει τοιοῦτον εὐειδῆ καὶ κομψὸν μαθητὴν καὶ ν' ἀποστέλλῃ αὐτὸν διὰ νὰ περιφέρηται πρὸς ἐπίδειξιν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ῥοχέλλης.

Καθ' ἑκάστην Κυριακὴν τὴν ἑνάτην τῆς πρωΐας

ἐπορευόμεθα εἰς τὸ Λύκειον ἐγὼ καὶ ἡ μήτηρ μου διὰ νὰ παραλάβωμεν τὸν Παῦλον. Ἡ ὥρα τοῦ καλλωπισμοῦ του ἦτο ἀτελεύτητος· ἔδει ἑπομένως νὰ περιμένωμεν αὐτὸν εἰς τὸ συνεντευκτήριον, ὅπου πλεῖσται πινακίδες ἀνηρτημέναι ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐκήρυσσον στεντορείᾳ τῇ φωνῇ τὴν ἀνίατον ὀκνηρίαν τοῦ ἐξαδέλφου μου. Ἐφέρετο ἐν αὐτοῖς τελευταῖος εἰς τὰ γαλλικά, τελευταῖος εἰς τὰ λατινικά, τελευταῖος εἰς ὅλα. Δὲν ἐτόλμων νὰ ὑψώσω τὸ βλέμμα πρὸς τὰς πινακίδας ἐκείνας ἐν αἷς ἐνόμιζον ὅτι ἀνεγίνωσκον τὴν καταδίκην τοῦ ἐξάλλου ἔρωτός μου. Λοιπὸν ἐκεῖνος ὃν ἠγάπων ἦτο τιποτένιος, μηδενικόν, ἄνθρωπος προωρισμένος νὰ ζήσῃ τὴν ἡλίθιον καὶ διάκενον ζωὴν τῶν ἀέργων τῶν ἐπαρχιῶν! Φεῦ! τοὺς ἐγίνωσκον καλῶς τοὺς *χασομέριδες* τῆς Ῥοχέλλης· παντοῦ εἰς τὸν περίπατον, ὑπὸ τὰς στοάς, εἰς τὴν λειτουργίαν ἀπήντων τὰς συμμορίας τῶν παρασίτων τούτων περιφερομένας νωθρῶς εἰς τὰς ὁδοὺς, μὲ τὰ κομψὰ καὶ μαλακὰ ὑποδήματα καὶ μὲ τὰς διόπτρας των. Ἠσθανόμην μέγαν φόβον μὴ καὶ ὁ Παῦλος καταλεχθῇ εἰς τὸ σωματεῖον αὐτὸ τῶν ὀκνηρῶν, διότι δυστυχῶς ἀνέκαθεν ἐφαίνετο κλίνων πρὸς τὸν ἀχάριτον καὶ ἀνωφελῆ τοῦ καλλωπιστοῦ βίον, ἤμην δὲ βεβαία ὅτι τὰ ὄνειρά του περιεστρέφοντο εἰς τὸ πῶς νὰ ἐπιδείξῃ κάλλιον ἐν τῷ περιπάτῳ τὰς εὐτόρνους κνήμας του, τοὺς ἀποθαμβοῦντας λαιμοδέτας του καὶ τὰ πρωτοφανῆ πανταλόνιά του.

Κατήρχοντο ἀνὰ εἷς οἱ μαθηταὶ ἐκ τοῦ κοιτῶνος, φέροντες ἐστιλβωμένα ὑποδήματα καὶ τὸ ἱμάτιον ἐσφιγμένον περὶ τὸν θώρακα καὶ ἀπαστράπτον ἐκ τῶν ἐπιχρύσων κομβίων. Οἱ μεγάλοι μὲ κεφαλὴν ὠχρὰν, ἐφ' ἧς μόλις ἤρχιζε ν' ἀναφύηται λεπτότατον γένειον μ' ἔβλεπον μὲ ἦθος τεθορυβημένον, ἐγὼ δὲ ἤμην τόσον *μάγκα*, ὥστε ἠσθανόμην ἄμετρον χαρὰν νὰ προβάλω αἰφνιδίως τὴν κεφαλήν μου μεταξὺ τῶν κιγκλίδων καὶ ν' ἀτενίζω αὐτοὺς τολμηρῶς διὰ νὰ τοὺς κάμω νὰ ταπεινώσωσι τὸ βλέμμα. Ἦτο, ἐνθυμοῦμαι, καὶ εἷς ἐπιμελητής, εἷς γέρων ἀπεξηραμμένος, φθαρεὶς ἐντὸς τοῦ Λυκείου, ὅπως τὰ θρανία τῶν τάξεων, ἐν οἷς γενεαὶ ὁλόκληροι μαθητῶν ἀφῆκαν τὰς κηλίδας τῶν μελανοδοχείων των καὶ τὰς ἐγκοπὰς τοῦ μαχαιριδίου των. Ἤρχετο καὶ ἐτριγύριζε περὶ ἐμὲ ἐστενοχωρημένος ἐντὸς τῆς κατατετριμμένης *ρεδιγκότας* του, ἥτις ἐκ τῆς πολυκαιρίας εἶχε καταντήσει ἐρυθρὰ περὶ τοὺς ἀγκῶνας καὶ μὲ ἠτένιζεν ἐπὶ μακρὸν ἐκτοξεύων κατ' ἐμοῦ τὴν ἀστραπὴν τοῦ ἀγρίου βλέμματός του, ὥστε δὲν ἐγίνωσκον καλῶς ἂν ἤθελε νὰ μοὶ ἐκφράσῃ ἐρωτικὰ αἰσθήματα ἢ νὰ μοὶ ἐπιβάλῃ ποινήν τινα ὡς εἰς ἀτακτήσαντα μαθητήν. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι πρέπει ν' ἀγαπῶσι πολὺ παράξενα!

Ὁ Παῦλος κατήρχετο τελευταῖος ἐκ τοῦ κοιτῶνος. Τὸ εἴξευρεν ὁ ἀχρεῖος ὅτι τὸν ἐπερίμενα εἰς τὸ ἐντευκτήριον, ὅτι ἀνεσκίρτων ἐκ τῆς ἀνυπομονησίας, ὅτι εἶχα τόσην ὄρεξιν νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶ, καὶ μόλα ταῦτα ὁ κύριος δὲν ἠννόει νὰ χάσῃ οὔτε μίαν στιγμὴν ἀπὸ τὸ κτένισμα καὶ τὴν κόμμωσίν του. Ἐγὼ ἐρρύασσον διὰ τὰς μωρὰς μικρομερίμνας τοῦ καλλωπισμοῦ του, διὰ τὸν ἀτελεύτητον κόμβον τοῦ λαιμοδέτου, ὃν εἰκοσάκις ἔδενε καὶ εἰκοσάκις ἔλυε μὲ ἀπαραδειγμάτιστον, ἀταραξίαν, ἀναλογιζόμενος ὅτι ὅσους δήποτε κόπους καὶ ἐπιμέλειαν καὶ ἂν κατέβαλε δὲν θὰ ἦσαν περιττά, προκειμένου περὶ πράγματος τόσον σπουδαίου. Τέλος πάντων κατήρχετο ἐξαστράπτων ὅλος, τὸν ἐνηγκαλιζόμεθα καὶ κατόπιν μεταβαίνομεν νὰ προγευματίσωμεν.

Ἐπανέβλεπον τὸν Παῦλον περὶ τὴν δεκάτην καὶ ἡμίσειαν, ὅτε ἐξηρχόμην ἐκ τῆς λειτουργίας. Εὑρίσκετο ἀείποτε ὄρθιος ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς μητροπόλεως, ψυχρὸς καὶ σοβαρὸς ἐν τῷ ἀνεπιλήπτῳ αὐτοῦ καλλωπισμῷ. Μολονότι δὲ ἐξερχομένη ἐλάμβανον ἦθος συνεσταλμένον, μιμουμένη τὰς λοιπὰς γυναῖκας, εὕρισκον ἐν τούτοις πάντοτε τὸν τρόπον νὰ βλέπω μέσῳ τῆς ὑποκρισίας τῶν τεταπεινωμένων ὀφθαλμῶν μου τὸν ἐξάδελφόν μου λάμποντα ἐκ κομψότητος καὶ πλήρη ἱκανοποιημένης ματαιότητος. Κατέρθανεν ἡμᾶς ὑπὸ τὰς στοάς, ἀφοῦ ἤθελε παραστῆ μέχρι τέλους εἰς τὴν παρέλασιν τῶν ὡραίων τῆς Ῥοχέλλης εὐλαβῶν, ἐπανηρχόμεθα δὲ εἰς τὴν οἰκίαν φλυαροῦντες. Ὅταν ὁ καιρὸς ἦτο εὔδιος ἐμένομεν μετὰ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ πλήθους τῆς Ῥοχέλλης περιπατοῦντες καὶ θερμαινόμενοι ἐν τῇ πλατείᾳ.

Τὴν τρίτην ὥραν συνηντῶμεν τὸ αὐτὸ πλῆθος καὶ τὴν παραλίαν, εἰς τὸ κατάστημα τῶν λουτρῶν, ὅπου οἱ συνδρομηταὶ ἀπήλαυον εὐφροσύνως τῆς ἡδονῆς τῆς σκιᾶς καὶ τῆς δρόσου, καθήμενοι ἐπὶ ψιαθίνων ἑδωλίων κατὰ κυκλοτερεῖς ὁμίλους ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πολυχρόων ἀλεξηλίων. Κάτωθεν τοῦ ἐξώστου ἐθορύβει ἡ θάλασσα γλαυκὴ, ἀπέραντος, ἀπαθής. Λέμβοι ἁλιάδες διήρχοντο βραδέως ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀχανοῦς ἐκτάσεως τοῦ πελάγους· ἐπὶ τῆς ἀπαστραπτούσης ἐκ τοῦ φωτὸς παραλίας περιεπάτουν νεανίσκοι τινὲς φιλάρεσκοι μὲ λευκὰ χειρόκτια, νωθρῶς καὶ μελαγχολικῶς ῥεμβάζοντες.

Ὁ Παῦλος οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν μ' ἐγκατέλειπεν· ἡ ἀδιάλειπτος δὲ παρουσία του μ' ἠνώχλει ἐν μέρει, διότι παρετήρουν ὅτι αἱ περιποιήσεις του δὲν ἐλάνθανον τὴν προσοχὴν τῆς φιλοπεριέργου καὶ κακολόγου ὁμηγύρεως· ὅτε ὅμως ἐζήτουν νὰ τὸν ἀποπέμψω καὶ νὰ τὸν στείλω νὰ εὕρῃ τοὺς συντρόφους του μὲ ἱκέτευε τόσον εὐγλώττως διὰ τῶν ὡραίων μεγάλων ὀφθαλμῶν του, ὥστε δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ ἐπιμείνω. Ἑπομένως ἐμένομεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν φλυάρων μητέρων καὶ τῶν ἀνακινούντων τὴν ἄμμον παιδίων, ὀλίγας ἀνταλλάσσοντες ὁμιλίας, ἀφοῦ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν πρὸς ἀλλήλους ὅ,τι μᾶς ἔκαιε τὰ χείλη. Ἐνίοτε ὅμως κατὰ τὰς τοιαύτας ὀκνηρὰς ὥρας

μετὰ τὴν μεσημβρίαν ὠφελούμην τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ἀρχίσω σπουδαιοτάτην καὶ σοβαρὰν συνομιλίαν. Θέμα τῶν τοιούτων διδαχῶν μου ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἀκηδία τοῦ ἐξαδέλφου μου· τῷ ὑπενθύμιζον τοὺς κακοὺς βαθμούς του, τὴν ἔνοχον ἀδιαφορίαν του, εἰς τὸ πέρας τῆς ὁποίας τῷ ἐδείκνυον διὰ τῆς αἰχμῆς τοῦ ἀλεξηλίου μου τὴν σκοτεινὴν πρόσοψιν τῆς ἀποτυχίας, τὴν ἀπώλειαν τῶν διακοπῶν, τῶν προσφιλῶν ἐκείνων διακοπῶν, αἵτινες ἦσαν ἤδη ἐγγὺς καὶ ἐντὸς τῶν ὁποίων πάντα τοῦ ἔτους τὰ σχέδια, πάντα τὰ ὄνειρά μας εἶχον πήξει τὴν φωλεάν των. Ὡμίλουν περὶ τοῦ μελλοντος, περὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως, ὡς ἂν ἐγίνωσκον τί ὑπεκρύπτετο ὑπὸ τὰς δύο ταύτας εὐήχους λέξεις. Ὁ Παῦλος μὲ ἠκροᾶτο σκεπτικός, χαράσσων γραμμὰς διὰ τοῦ ῥαβδίου του ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ ὅτε αἱ εὔγλωττοι ἀποστροφαὶ τῆς διδαχῆς μου ἐπελείωνον, ἀνήγειρε τὴν κεφαλήν, μοὶ ἐμειδία, δεικνύων πάντας τοὺς λευκοὺς αὐτοῦ ὀδόντας καὶ μοὶ ἀπήντα τακτικῶς·

— Ἀλλὰ μελετῶ· — σὲ βεβαιῶ ὅτι μελετῶ, ἀλλὰ τὰ λατινικὰ δὲν εἶνε δι'ἐμὲ, νά!.. δὲν εἶμαι γέννημένος δι' αὐτά.

— Καὶ διατί τάχα;

Ἀλλ' ἡ ἐρώτησίς μου αὕτη ἐλάμβανε πάντοτε ὡς μόνην ἀπάντησιν μικρόν τι κίνημα τῶν ὤμων. Θὰ τὸν ἔδερνα ἀπὸ τὸ πεῖσμά μου, ἂν δὲν ἠσθανόμην ταὐτοχρόνως τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶ.

Τὴν ἑσπέραν ἐπανηρχόμεθα μὲ βῆμα βραδὺ διὰ τῆς παραλίας τοῦ ναυπηγείου, διασχίζοντες σωροὺς παλαιῶν ἀγκυρῶν, ἱστῶν ἀποτιθεμένων κατὰ γῆς, ἀλύσεων, λέμβων ἀνασεσυρμένων εἰς τὴν ξηράν, ἐξ ὧν ἀνήρχετο ὀξεῖα ὀσμὴ θαλασσίων φυκῶν. Ἐσκεπτόμεθα ὅτι δὲν θὰ ἐπανεβλέπομεν ἀλλήλους εἰμὴ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας καὶ ἐβλέπομεν βυθιζομένην ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἥτις ἐκοσμεῖτο κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπὸ πολλῶν ῥοδίνων ἱστίων, τὴν ἡμέραν τῆς εὐτυχίας μας ἀγωνιῶσαν, ἐφ' ἧς ἠγείρετο ἤδη ἡ ἀπέραντος σκιὰ τῆς ἑβδομάδος. Διὰ νὰ δείξωμεν τάχα γενναιότητα ὑπερνικόμεθα θορυβώδη φαιδρότητα ὅπως μὴ ἀσωτεύσωμεν ἐν δυσθυμίᾳ τὰς τελευταίας στιγμάς· ἐγελῶμεν ὡς καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν πύλην τοῦ Λυκείου, ἀλλ' ἡ χαρὰ αὕτη δὲν προὐχώρει πέραν τοῦ μορφασμοῦ τῶν χειλέων μας.

Κατὰ βάθος ἡ ἀποτυχία τοῦ ἐξαδέλφου μου δὲν μὲ ἐξέπληξεν· ἀλλ'ἠσθάνθην τετρωμένον καὶ τεταπεινωμένον τὸν ἔρωτά μου. Ἐπλανώμην μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς· ἐβάσιζον τὰς ἐλπίδας μου ἐπὶ τῆς Προνοίας, ἐπὶ τῶν συνεξεταζομένων, ἐπὶ τῆς ἐπιεικείας τῶν κριτῶν, ἐπὶ πασῶν τέλος τῶν σανίδων, ἃς δύναται νὰ συναντήσῃ ὁ κλυδωνιζόμενος ἐν τῷ πελάγει τῶν ἐξετάσεων μαθητής. Ἀλλὰ μετὰ τὸ πραγματικὸν ναυάγιον, ἠσθανόμην πικρὰν ἀπογοήτευσιν. Ἀληθῶς λοιπὸν ἡ καρδία μου ἀπεπλανήθη! Ἐκεῖνος,ὃν πάντα τὰ ὄνειρά μου εἶχον χειροτονήσει μέλλοντα σύντροφον τοῦ βίου μου, δὲν ἦτο ἄξιος τῆς θέσεως τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν τῷ ἐπεφύλαττεν ὁ ἔρως μου· ἦτο εἷς τῶν οὐτιδανῶν φιλαρέσκων, μία τῶν πλαγγώνων τῆς κοινωνίας, ὧν ἡ πεφυσιωμένη εὐήθεια δὲν παραδέχεται ἀντίστασιν ἢ περιφρόνησιν. Καὶ ἐγὼ ὡς τρελλοκόριτσον, ἐγὼ ἥτις ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ μου μὲ σκέψιν γυναικὸς ὡρίμου ἔκτιζον ἰδανικὸν τόσον μεγάλον καὶ σοβαρὸν, ἀφέβην νὰ παρασυρθῶ ἀπὸ τὴν ματαιότητα τοῦ ἐξαδέλφου μου, ἀπὸ τοὺς μεγάλους μαύρους ὀφθαλμούς του, ἀπὸ τὸ μειδίαμά του, τὸ πλῆρες εὐδαίμονος ἠλιθιότητος! Ἠσχυνόμην διὰ τὴν ἀδυναμίαν μου· εἶχον προετοιμάσει ὅπως ὑποδεχθῶ τὸν ἐξάδελφόν μου ὄψιν αὐστηράν, ὀφθαλμοὺς ὠργισμένους καὶ μίαν ἐξαίρετον ῥητορικὴν ἀποστροφήν, ἥτις ὁμολογῶ ὅτι μοὶ ἐστοίχισεν ὀλιγώτερον παρ' ὅτι ἡ διασκευὴ τοῦ προσώπου μου, διότι ἐκ φύσεως οἱ χαρακτῆρες μου ἐκφράζουσι τόσην γλυκεῖαν ἀγνότητα, ὥστε ἀναγκάζομαι πολλάκις νὰ δείξω τοὺς ὄνυχας, ἵνα μὴ ἐκληφθῶ ὡς εὐήθης.

Περιέμενον νὰ ἐπανίδω τῶν Παῦλον γαλήνιον καὶ μειδιῶντα ὡς πάντοτε, φέροντα ἀπαθῶς καὶ μετά τινος προκλητικῆς αὐθαδείας τὴν ἀποτυχίαν του καὶ ταύτην κυρίως τὴν αὐθάδειαν ἐσκόπουν νὰ κτυπήσω κατακέφαλα καὶ αὐτὴν τὴν ὑπεροψίαν τῆς διαφθορᾶς νὰ καταβάλω διὰ μιᾶς. Ἀλλ' οἴμοι! ἐλησμόνησα τὴν προμεμελετημένην ὀργήν, ὅτε ὁ ἀτυχὴς ἐξάδελφός μου εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς αἰθούσης μὲ τὴν κεφαλὴν κεκυφυῖαν, ὠχρὸς καὶ ἄπελπις. Οὐδὲν ἄλλο εἶδα τότε ἢ ὅτι ἔπασχε καὶ ἐγερθεῖσα τὸν ἐνηγκαλίσθην πάσῃ δυνάμει. Ἀναγνωρίζω ὅτι τοῦτο ἦτο πρᾶξις παρακεκινδυνευμένη διὰ φρόνιμον κόρην, ἀλλὰ δὲν ἤμην προητοιμασμένη διὰ τοιαύτην λύσιν καὶ ἡ καρδία μου κατελήφθη ἀπαράσκευος καὶ ἀνυπεράσπιστος.

Ἡ ἀποτυχία μετεμόρφωσεν ἐντελῶς τὸν ἐξάδελφόν μου· ὁ μικρὸς αὐτὸς νυγμὸς ἐξήγειρε τὴν πρὸ τοσούτου χρόνου ὑπνώττουσαν φιλοτιμίαν του καὶ ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα μ' ἐξέπληξε διὰ τῆς σοβαρᾶς συμπεριφορᾶς του, διὰ τῆς ἀπαύστου μελέτης, διὰ τῆς ἀνωμαλίας τῆς κομμώσεώς του καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς ἀπεριγράπτου ἀμελείας περὶ τὸν κόμβον τοῦ λαιμοδέτου του. Ἀπαύστως μοὶ ὡμίλει περὶ τῆς ἀφεύκτου κατὰ τὸν Σεπτέμβριον ἐπιτυχίας του μετὰ τοῦ σοβαροῦ καὶ πλήρους πεποιθήσεως τόνου, ὃν ἀποκτᾷ ἡ ἐπίμονος θέλησις, ἐπανελάμβανε δὲ αὐτὸς τὰς ἐν τῷ παρελθόντι διδαχάς μου, εἰς ἃς ἀπέδιδε θεατρικήν τινα ἐπισημότητα. Μετεμέλετο, ὡμίλει περὶ τοῦ γέρω-Ζακὲ ἄνευ ὀργῆς, κατηγόρει τὴν ὀκνηρίαν του, ἐδείκνυτο ἠθικὸς ἄνευ ὑποκρίσεως, ἐγὼ δὲ ἐθαύμαζον ἔκπληκτος καὶ μετὰ χαρᾶς ἔβλεπον τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἀνδρικοῦ ἐκείνου ὄντος, ταφέντος ἀπὸ καιροῦ ὑπὸ τὴν ἡδυπάθειαν καὶ τὴν

ὀκνηρίαν. Ἀνέλαβον εὐπίστως τὸ κεκομμένον νῆμα τῶν ὀνείρων μου, ἅτινα οὐδέποτε εἶδον μᾶλλον γελόεντα καὶ ῥοδινώτερα.

Πρωΐαν τινὰ ὅμως ὁ Παῦλος κατῆλθε τοῦ δωματίου του τὴν δεκάτην ὥραν· ἦτο ἐνδεδυμένος ὡς πρίγκιψ. Ἐξῆλθε καὶ ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἀγορᾶς μετ' ὀλίγον, φέρων ἄνθος τι εἰς τὴν κομβιοδόχην.

Ἅμα ὡς εἶδα τὰ σημεῖα ταῦτα, ἀμέσως ἐμάντευσα τὴν δευτέραν τοῦ ἐξαδέλφου μου πτῶσιν.

Ὀκτὼ ἡμερῶν μελέτη εἶχεν ἐξαντλήσει τὰς δυνάμεις του· τὸ μέρος ὅπερ ἀνάλαβε κεντηθεὶς ὑπὸ τοῦ πείσματος ἦτο λίαν βαρὺ διὰ τὴν ἰδιότροπον καὶ ἀνίκανον εἰς συνεχῆ προσπάθειαν θέλησίν του. Ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας ἔμεινεν ὄρθιος εἰς τὴν ἐργασίαν, τὴν ὀγδόην ἐπανέπεσεν, καὶ εἶδον τὴν λαζαρονικὴν φύσιν του ἐξαπλουμένην νωθρῶς ὑπὸ τὸν θερμὸν ἥλιον τῶν διακοπῶν.

Β'

Εὑρισκόμεθα ἐν Ποατιὲ ὁ πατήρ μου, ὁ Παῦλος καὶ ἐγώ. Πρόκειται νὰ δοκιμάσωμεν καὶ δευτέραν φορὰν τὴν τύχην, ἂν δὲ ὁ καϋμένος ἐξάδελφός μου ἀπορριφθῇ, τότε χαίρετε πλέον ὄνειρα, χαῖρε εὐτυχία!.. Τὸ πᾶν ἐντὸς ὀλίγου ἔσται τετελεσμένον. Ἡ ἰδέα αὕτη μὲ κάμνει νὰ φρίττω· τὰ νεῦρά μου εἶνε τεταραγμένα· διαρκῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου παρίσταται ἡ εἰκὼν ἀτμοπλοίου ἀποπλέοντος εἰς Ἀγγλίαν καὶ μεταφέροντος τὸν Παῦλον ἄπελπιν, οὗτινος διακρίνω ἐντὸς τῆς ὀλίγον κατ' ὀλίγον πυκνοτέρας ἀποκαθισταμένης ὁμίχλης τὸ λευκὸν μανδύλιον δι' οὗ μὲ ἀποχαιρετίζει. Ἀλλὰ τοῦτο μοὶ φαίνεται ἀδύνατον.

Κάτι τι μοὶ προλέγει ὅτι δὲν θὰ συμβῇ· ἀλλ' οὐδὲ θὰ εἶχον ἱκανὴν δύναμιν νὰ ὑπομείνω τοιοῦτό τι. Ἀγνοῶ τί θὰ πράξω. Γινώσκω μόνον ὅτι θὰ μετέβαινον νὰ εὕρω τὸ δίπλωμα τοῦ Παύλου διὰ μέσον τοῦ τουφεκοβολισμοῦ μάχης. Ὁ καϋμένος ὁ Παῦλος! Αὐτὸς εἶνε ἥσυχος, ἡσυχώτατος· καὶ τοῦτο μ' εὐχαριστεῖ πολύ, διότι εἶμαι βεβαία ὅτι κατὰ τὴν ὥραν τῆς δοκιμασίας, θ' ἀναπτύξῃ ὅλας τὰς δυνάμεις του, αἵτινες ὅμως δυστυχῶς δὲν εἶναι τόσον μεγάλαι ὥστε ν' ἀπατηθῇ τις περὶ τοῦ ποιοῦ του. Τὸ μόνον ὅπερ φοβεῖται εἶνε ἡ λατινικὴ ἐξήγησις· τὰ λοιπὰ θὰ ὑπάγουν καλά. Τοῦτο τοὐλάχιστον διαβεβαιοῖ αὐτὸς, καὶ, παρὰ τὴν θέλησίν μου, αἰσθάνομαι ἐμαυτὴν παρασυρομένην βαθμηδὸν ἐκ τῆς ἀξιοθαυμάστου ταύτης πεποιθήσεώς του.

Τὸ ξενοδοχεῖον ἐν ᾧ κατελύσαμεν εἶνε πεπληρωμένον ἐξ ἀτυχῶν μαθητῶν, ἐλθόντων ἵνα ἐπιδιορθώσωσι τὴν ναυσιβλάβειαν τοῦ Ἰουνίου. Τί παράδοξος φυρμός! Ἐκεῖ διεκρίνοντο οἱ ἀμελεῖς ὠχροὶ καὶ ἀκτένιστοι· ἐκεῖ οἱ ἠλίθιοι μὲ τὴν ὀξεῖαν κεφαλὴν, μὲ τὰ χείλη προτεταμένα καὶ μεταξὺ τοῦ ὄχλου τούτου τινὲς ἀληθῶς ἀτυχεῖς, μαθηταὶ ἐπιμελεῖς, ἀλλὰ χονδροκέφαλοι, υἱοὶ ἀγροτῶν, σκάπτοντες τὰ λατινικά, ὅπως οἱ γονεῖς των τὴν γῆν. Τὰ ταλαίπωρα χωριατόπουλα! Ἡ γῆ τοὺς παρήγαγε δι' αὐτὴν, δι' αὐτὴν καὶ μόνην καὶ ὄχι δι' ἄλλο τι καὶ τοῖς ἐχάρισε χεῖρας χονδρὰς διὰ τὴν ἀξίνην, ὑγείαν σιδηρᾶν ἵν' ἀντέχωσι κατὰ τοῦ ἀνέμου, κατὰ τῆς βροχῆς, κατὰ τοῦ φλογεροῦ ἡλίου τῆς ἐποχῆς τοῦ θερισμοῦ, διὰ νὰ δύνανται νὰ τρέχωσιν εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς πανηγύρεις, διὰ νὰ σύρωσι τὴν χειράμαξαν, διὰ νὰ αἴρωσι τὸν κάλαθον... Καὶ ἀπεναντίας τὴν ἰσχυρὰν ταύτην ὑγείαν, ὅλον τὸ πλούσιον καὶ φλογερὸν ὡς ὁ ἥλιος τῶν ἀγρῶν αἷμά των ἐξηντλήθη καὶ ἐνοθεύθη ἐν τῇ τελματώδει ζωῇ τῆς σπουδῆς, ἐν τῇ παγερᾷ σκοτίᾳ τῶν Λυκείων. Αἱ ῥοδοκόκκινοι ὄψεις των ὠχρίασαν· ἐλεπτύνθησαν ἐκ τῆς ἐν τῇ πόλει διαμονῆς· καὶ φαίνονται μὲν ἧττον χυδαῖαι, ἀλλὰ νοσηραὶ καὶ μεμαραμμέναι διατηροῦσιν ὑπὸ τὴν ὠχρότητα ὡς ἀνάμνησιν τοῦ χωρίου ἴχνη τῆς ἐρυθρᾶς ὄψεως, ἣν ἀπέκτησαν ὑπὸ τὸ θάλπον φῶς τῆς ἐξοχῆς. Ταλαίπωρα χωριατόπουλα! Ἔσυρον τὸν κλοιὸν τοῦ θέματος, ἐργαζόμενοι μετὰ τοῦ θάρρους καὶ τῆς εὐρωστίας φορτηγῶν ζώων· καὶ ὅμως ἡ ἐπιτυχία δὲν ἐπῆλθεν. Διατί; Πάντες τὸ γινώσκουσιν, ἀλλ' οὐδεὶς τολμᾷ νὰ τὸ εἴπῃ. Μόνοι οἱ συγγενεῖς δὲν ἐννοοῦσιν. Ὁ πατὴρ λέγει:

Τὸ παιδὶ μελετᾷ, ἔχει καλοὺς δασκάλους, μοῦ πηγαίνουν πολλὰ χρήματα καὶ ὡστόσον δὲν προκόβει, διατί τάχα; Καὶ ὁ διευθυντὴς ἀπαντᾷ μετὰ σοβαρότητος καὶ ἐπισημότητος, ὅτι «ἡ νοημοσύνη τοῦ νεανίσκου δὲν ἀνεπτύχθη εἰσέτι»· ὁ δὲ δυστυχὴς πατὴρ ἀποφέρει μετ'εὐπιστίας τὸν θλιβερὸν εὐφημισμὸν τοῦ διευθυντοῦ, χωρὶς κἂν νὰ ὑποπτευθῇ τὴν φρικτὴν ἀλήθειαν, ἥτις ὑπ' αὐτὸν ὑποκρύπτεται. Τὸ θέαμα εἶνε λυπηρόν· ὁμολογῶ ὅτι οὐδὲν ἄλλο μοὶ προξενεῖ τόσην ἀηδίαν ὅσον ἡ ἀνήθικος αὕτη ἀδυναμία τῆς ἐργασίας καὶ τῆς θελήσεως.

Ἔπρεπε νὰ ἴδητε χθὲς μετὰ τὸ δεῖπνον τὴν κίνησιν καὶ τὴν ταραχὴν τῶν περιφόβων μαθητῶν καὶ τῶν γονέων των. Εὑρισκόμεθα ἐντὸς τῆς μεγάλης αἰθούσης συνηγμένοι καὶ ἀπερίγραπτον ποιοῦντες θόρυβον, οὗ μόνον διεκρίνοντο μετὰ τρόμου προφερόμεναι αἱ λέξεις «ὁ δράκος ὁ δράκος!» ὡμίλουν περὶ πολλῶν πραγμάτων ἀναγομένων πάντων εἰς τὸ σχολεῖον· ἀνεφέροντο ἀνέκδοτά τινα τῶν ἐξετάσεων. Ἐμνημονεύοντο τὰ σκάνδαλα, αἱ ἀδικίαι, αἱ διαβόητοι ἀπαντήσεις, αἱ δύσκολοι ἐρωτήσεις καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μέσῳ τοῦ ψιθύρου τῶν συνδιαλέξεων, ἤχουν ὡς πένθιμος κώδων αἱ φοβεραὶ λέξεις: «ὁ δράκος, ὁ δράκος». Τὸ ὄνομα τοῦτο μοὶ ἐνεποίει φρίκην, ἐθαύμαζον δὲ τὸ θάρρος τοῦ Παύλου, ὅστις ἀνεδίφρα ἤρεμος τὰ ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου τετράδια τῆς μουσικῆς.

Ὁποία σύγχυσις, ὁποῖον χάος ἀγωνίας καὶ ἀνησυχίας θανασίμου! Οἱ γονεῖς ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν

βιβλία, ἐρωταποκρίσεις, ἐγχειρίδια, ἅτινα ἀνέσυρον μετ' ἐπισημότητος ἐκ τῶν θυλακίων, ἵνα ἐρωτήσωσι τὰ παιδία μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς.

— Θέλεις νὰ περάσωμεν μίαν στιγμὴν τοὺς νομούς μας, ἔλεγεν ἀποτόμως πατήρ τις κραδαίνων μίαν γεωγραφίαν.

— Ναί, μπαμπά, ἀπήντα ὁ δειλὸς μαθητής. Ἐτοποθετοῦντο τότε ἀμφότεροι παρά τινα γωνίαν, ὁπόθεν μετ' ὀλίγον ἠκούετο προερχόμενος ψίθυρος δροσερὸς ποταμῶν καὶ ῥυάκων, τερετισμὸς ἐπαρχιῶν καὶ χωρίων, ἐφ' ὧν ἐνίοτε ἀνυψοῦτο μετ' εὐήχου ἐπισημότητος τὸ ὄνομα τῆς πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας. Ἐκ τοῦ ἀντίπεραν μέρους ἠκούετο ἡ ἀπαρίθμησις μαχῶν καὶ χρονολογιῶν. Τὸ θέαμα ἐν συνόλῳ θὰ ἦτο λίαν τερπνόν, ἂν ὑπὸ τὸν κωμικὸν αὐτὸν ὀργασμὸν δὲν ὑπεκρύπτετο κόσμος ὁλόκληρος ἀγωνίας καὶ ἀληθοῦς δυστυχίας, ἡ ὀδύνη τῆς κεκμηκυίας ἀφοσιώσεως, ἥτις δι' ἡρωϊσμοῦ καὶ διὰ στερήσεων ἤρχετο νὰ δοκιμάσῃ καὶ τὰ τελευταῖα αὐτῆς μέσα, πρὶν ἀπαρνηθῇ διὰ παντὸς τὴν χίμαιραν, ὑφ' ἧς ἐπλανήθη.

[Ἕπεται τὸ τέλος].

Χ**

Ο ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ

Περιγραφὴ τοῦ μαθητικοῦ βίου ἐν Γερμανίᾳ.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 678.

Νυκτερινὸς τῶν σπουδαστῶν πότος.

Ἡ γερμανικὴ γλῶσσα ἔχει ἰδίαν λέξιν διὰ τὸν πανν ύχιον τῶν σπουδαστῶν πότον, τὴν λέξιν **Kneipe**, σημαίνουσαν καὶ τὸ ποτεῖον ἐν ᾧ ὁ πότος εἴτε τὸ καπηλεῖον, ὡς θὰ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Μετὰ τὴν φιλολογικὴν ταύτην παρατήρησιν ἔλθωμεν εἰς τὸν ἡμέτερον φοιτητήν.

Ὅταν ἡ νὺξ προσεγγίζῃ καὶ τὸ σκότος ἁπλοῦται κατὰ μικρὸν ἀνὰ τὴν πόλιν, ἐνῷ αἱ νυκτερίδες ἄρχονται περιπτάμεναι ἄνω τοῦ θολεροῦ ποταμοῦ Μάϊν, ἐπέστη διὰ τὸν σπουδαστὴν ἡ λαμπροτέρα στιγμὴ τοῦ ἡμερησίου χρόνου. «Γνωρίζετε, λέγει ὁ ποιητής, τὸ γλυκὺ καὶ ἅγιον ὄνομα, τὸ ἔχον τὸν λαμπρότατον ἦχον τῆς γερμανικῆς γλώσσης; Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔχει τόνον καθαρὸν καὶ πλήρη, ἠχεῖ δὲ θαυμασίως πληροῦν τὸ στῆθος θερμοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Εἰσδύον μέχρι τῶν μυχιαιτάτων τῆς καρδίας μετὰ δυνάμεως κεραυνώδους θυέλλης, ἢ ὡς ἠχὼ τῶν κωδώνων, πληροῖ αὐτὴν γλυκύτητος ἀφάτου. Ναί, Γερμανὲ υἱὲ τῶν Μουσῶν, γνωρίζεις καλῶς ὅσον οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἐθνῶν τὸ ὄνομα τοῦτο, τὴν πλήρη δυνάμεως λέξιν: *Ποτεῖον*».

Ναί, γνωρίζεις καλῶς τὸ οἴκημα τὸ κεκοσμημένον διὰ σημαιῶν καὶ ξιφῶν, διὰ συμβόλων καὶ οἰκοσήμων, διὰ κεράτων κυνηγετικῶν καὶ εἰκόνων παντοίων. Γνωρίζεις καλῶς τὸν τόπον, ἐν ᾧ καθ' ἑκάστην ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἑσπέρας μέχρι μεσονυκτίου κυμαίνεται ἡ ζωὴ ἐν ἀφθόνῳ πότῳ, ἔνθα ἀδιαφορῶν περὶ τῆς ποιότητος τοῦ ζύθου καταπίνεις ὡς πίθος τῶν Δαναΐδων ποταμοὺς ὅλους ζύθου, ἱκανοὺς νὰ πνίξωσι παιδίον ἀγνοοῦν τὴν κολυμβητικήν.

Ἐνταῦθα λοιπόν, ἐν τῷ ποτείῳ τούτῳ, γίνονται αἱ πρῶται καὶ αἱ μεθύστεραι προπόσεις, ἐπὶ ποινῇ ἀπωλείας τῆς ἐπὶ ζυθοποσίᾳ φήμης, ἐὰν σφάλῃ τις κατὰ τὴν ἀνταπόδοσιν αὐτῶν, ἐνταῦθα τελοῦνται οἱ φρικώδεις διαγωνισμοὶ ἐπὶ πολυποσίᾳ, ἐνταῦθα δικάζουσι τὰ ζυθοδικαστήρια μετὰ δικαιοσύνης Ῥαδαμάνθυος. Τὰ ταχέως ἄλληλα διαδεχόμενα ποτήρια, τὰ τάχιστα συναθροιζόμενα δῶρα τῆς ἐνεργείας τοῦ λυκίσκου ἐκδηλοῦσι κατὰ μικρὸν τὴν δρᾶσίν των. Ἡ φαιδρότης καὶ ἡ χαρὰ ἐπέρχονται θορυβώδεις, τὰ πρόσωπα σπινθηροβολοῦσι, μειδιῶντα ἐκ μακαριότητος καὶ εὐθυμίας, ἡ εὐφυΐα πλανᾶται περὶ τὰ χείλη πάντων, ῥοδίνη δὲ διάθεσις λάμπει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὅλων τῶν σπουδαστῶν. Ἐνταῦθα συνενοῦνται αἱ καρδίαι, ἀπὸ μυχίων δὲ τῆς ψυχῆς ἀντηχοῦσι τὰ πολυσήμαντα ἐκεῖνα γερμανικὰ ᾄσματα, δι' ὧν ὁτὲ μὲν ὑμνοῦνται μετὰ τρυφερότητος καὶ θέρμης αἱ ἐρώμεναι, ὁτὲ δὲ διὰ φωνῆς κραταιᾶς καὶ θυελλώδους τονίζονται πρὸς ὕμνον τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς πατρίδος. Ἅπαντες οἱ Γερμανοὶ φοιτηταὶ εἰσὶ μουσικοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον· ἐλλείπουσι δὲ ἐντελῶς ἀπ' αὐτῶν οἱ αἰλουρώδεις γρυλλισμοὶ οἱ ἀρχόμενοι διὰ τοῦ λαλαλὰ καὶ περατούμενοι διὰ τοῦ ταρὰ ταρά, ἐλλείψει γνώσεων τῶν στίχων τοῦ ᾄσματος. Ἡ συναυλία εἶνε τελεία κατὰ τὰς φωνάς, οὔτε ἀκούει δέ τις πάντας ᾄδοντας διὰ τῆς αὐτῆς φωνῆς ἢ παραχόρδως.

Ἐν τοῖς ποτείοις οἱ υἱοὶ τῶν Μουσῶν ἑνοῦνται καὶ συνδέονται στενότατα μετ' ἀλλήλων καὶ πίνεται τὸ ποτὸν τῆς ἀδελφοποιήσεως (**Smollis**), ὅπερ κλείει δεσμὸν φιλίας ἄρρηκτον, μὴ διασπώμενον οὔτε μετὰ τὸν μαθητικὸν βίον, ὅτε τὸ πλῆθος τῶν μικρολόγων καὶ ἐγωϊστικῶν τοῦ βίου περιπετειῶν περιβάλλει ὡς κάμπην τὴν ἀνθωπίνην καρδίαν ἐν βομβυκίῳ, καὶ ἀποσκληρύνει αὐτὴν εἰς πέτραν. Ἐν τῷ ποτείῳ τέλος οἱ υἱοὶ τῶν Μουσῶν κείμενοι ἐν μέσῳ νεφέλης ἀδιεισδύτου, ὡς οἱ ἥρωες τοῦ Ὀσσιανοῦ, καὶ ἐξακολουθοῦντες ἀδιακόπως νὰ καπνίζωσι τὰς μικρὰς καὶ μεγάλας αὐτῶν καπνοσύριγγας μετὰ δυνάμεως ἀναρροφητικῆς μηχανῆς, εὑρίσκονται ἐν τῷ γνέφῳ αὐτῶν παραδείσῳ, ἀφ' οὗ οὐδεμία ἀνάμνησις ὀχληρὰ καθηγετικῆς παραδόσεως ἢ οἰκιακῆς μερίμνης δύναται νὰ τοὺς ἀποσπάσῃ.

Ὁ φοιτητικὸς πότος ἐν ὡρισμέναις ἡμέραις τοῦ ἔτους λαμβάνει ἐπίσημον χαρακτῆρα. Διακόσιοι ἢ καὶ πεντακόσιοι φοιτηταὶ δι' ἐράνου παρασκευάζουσι γενικὸν κατὰ τὴν ἀκριβῆ σημασίαν τῆς λέξεως *συμπόσιον*. Τοῦτο γινόμενον ὑπὸ τὴν προεδρείαν ὡρισμένων προσώπων ἐμπείρων ἐκ διαφόρων σωματείων διακρίνεται διὰ τὴν πλήρη αὐτοῦ τάξιν. Κατ' αὐτὸ διανέμονται τὰ ᾄσματα, ἅτινα θὰ ψαλῶσιν ἰδιαιτέρως τετυπωμένα μετὰ μεγάλης φιλοκαλίας, προσκαλοῦνται μουσικοὶ ἢ κλειδοκυμβαλισταὶ πρὸς συνοδίαν τῶν ψαλλόντων, ἐκλέγεται δὲ καὶ καπηλεῖον τὸ ἔχον ὄχι κυρίως τὸν εὐρύτερον χῶρον ἀλλὰ τὸν κρείσσονα ζῦθον.

Ἐν τοιαύταις δέ τισι περιπτώσεσι προσέρχονται προσκαλούμενοι πάντοτε καὶ οἱ ὑφηγηταὶ καὶ καθηγηταί, οἵτινες μετὰ προθυμίας δέχονται τὴν πρόσκλησιν, μέλλοντες τῇ ἑσπέρᾳ ἐκείνῃ ν' ἀναμνησθῶσι τῆς εὐφροσύνου ἡλικίας, καθ' ἣν ἀνώνυμοι καὶ ἄγνωστοι ἠδιαφόρουν ἀμέριμνοι πρὸ τῶν ποτηρίων τοῦ ζύθου, οὐδόλως σκεπτόμενοι περὶ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν τῷ δρόμῳ τῆς ζωῆς. Οἱ καθηγηταὶ δὲ καὶ πρότερον φιλόφρονες ὄντες πρὸς τοὺς φοιτητὰς καὶ καθ' ἑκάστην μετ' αὐτῶν ἄνευ ὑπερηφανείας καὶ κόμπου, ἀλλ' ὡς οἰκεῖοι καὶ πατέρες ἀναστρεφόμενοι, ἔτι μᾶλλον τῇ ἑσπέρᾳ ταύτῃ καταλείπουσι πᾶσαν τοῦ ἀξιώματός των ὑπεροχήν, καὶ ὡς γηραιότεροι φοιτηταὶ ἁμιλλῶνται ἐπὶ τῷ πότῳ, τοῖς ᾄσμασι καὶ τῇ εὐθυμίᾳ. Ἡ τιμὴ δὲ τῆς συμμεθέξεως τῶν καθηγητῶν κρατεῖ τὸ πλῆθος ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ σεβασμοῦ καὶ ἐν τῇ ὑψίστῃ ἔτι εὐθυμίᾳ. Τὰ ᾄσματα διαδέχονται ἄλληλα, ὁτὲ μὲν γερμανιστὶ ὁτὲ δὲ λατινιστί. Μὴ νομίσῃ δὲ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἡ σεμνοτυφία ἢ ὁ σεβαρὸς τῶν καθηγητῶν χαρακτὴρ δὲν ἐπιτρέπουσιν αὐτοῖς νὰ συμψάλλωσιν ᾄσματα ἀναρμόδια τῆς ἡλικίας των. Ἡ ἑσπέρα τὸ καλεῖ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, διὸ καὶ συμψάλλουσι:

Vivant omnes virgines, faciles, formosae,
Vivant et mulieres, bonae laboriosae.

Τὸ ποτεῖον ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἀκαδημία τις πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν *ἀλωπέκων*, ὡς καλοῦσιν ἐν Γερμανίᾳ τοὺς κατὰ πρῶτον ἐν σωματείῳ εἰσερχομένους τοῦ πρώτου ἑξαμήνου φοιτητάς. Ἐνταῦθα μυεῖται ὁ ἀρχάριος εἰς τὰ μυστήρια τοῦ σπουδαστικοῦ βίου ὑπὸ τῶν πεπειραμένων καὶ ἐν ὅλαις ταῖς ἐκ τοῦ ζύθου κακίαις γεγηρακότων φοιτητῶν. Ὁ φιλομαθὴς νέηλυς διδάσκεται κατὰ μέθοδον ἀξίαν νὰ συστηθῇ εἰς τοὺς πλείστους παιδαγωγούς, πῶς δεῖ πίνειν, ἀποκεφαλίζειν, ἐρᾶν, δανείζεσθαι χρήματα, δέρειν τοὺς νυκτοφύλακας, ἀποφεύγειν τὰς παραδόσεις καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐν τῷ ποτείῳ ἐπίσης ἀκούει καὶ τὴν εὐγενῆ ἐκείνην κορακιστικὴν τῶν φοιτητῶν γλῶσσαν, ἥτις συνίσταται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ πλήθους λέξεων καὶ φράσεων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων, ὧν παραλλάσσουσι τὴν σημασίαν, σχηματίζοντες ἐνίοτε τὰς γελοιωδεστάτας παρῳδίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ πολυαρίθμων ἐκφράσεων καὶ ποιητικῶν περιγραφῶν εἰλημμένων ἐκ τῆς φαντασιώδους γλώσσης τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, τόσῳ σκοτεινῶν δὲ καὶ ἀκαταλήπτων εἰς τοὺς μὴ φοιτητὰς ὅσῳ εἶνε εἰς τούτους αἱ παραδόσεις τῆς φιλοσοφίας. Τίς ἀμύητος δύναται π. χ. νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ λέξις «*βρύον*» σημαίνει ἀργύριον καὶ ὅτι «*σκοῦπα*» σημαίνει δεσποινίς;

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἄρχεται τὸ τελευταῖον συμπόσιον, ὁ ἀπόποτος (**Exkneipe**) μετ' ἀκρατήτου ἐλευθεριότητος. Τότε οἱ ἀστεϊσμοί, αἱ παραπαίουσαι κινήσεις καὶ αἱ ἀνοησίαι φθάνουσι τὸν ὕψιστον αὐτῶν βαθμόν. Τὰ πάντα εἰσὶν ἐπιτετραμμένα· αἱ μωρότεραι πράξεις, τὰ τερατωδέστερα παίγνια, οἱ δηκτικώτατοι ἀστεϊσμοί, οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν οἱανδήποτε εὐγενῆ κυρίαν εἰς μαρμαρώδη λιποθυμίαν, πάντα ταῦτα προκαλοῦσι γέλωτα ὁμηρικὸν καὶ θορυβωδέστατον καὶ θυελλώδη συμμέθεξιν. Ἀλλ' αἴφνης μετὰ φρίκης ἐπέρχεται τὸ τέλος, διότι ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ψιθυρίζεται ἡ ἀπαισία φράσις ὅτι «ἡ πηγὴ ἐστείρευσεν». Ἅπας ὁ ζῦθος τοῦ καπηλείου ἐπόθη! Ἂν δὲ αἱ ὠρυγαὶ καὶ ὕλακαὶ τοῦ μαινομένου ὄχλου τῶν λεηλατούντων καὶ διαρπαζόντων φονέων Βεδουΐνων ἀντήχει φρικωδῶς εἰς τοὺς ἐν τοῖς ὑπογείοις τῆς Ἀλεξανδρείας κεκρυμμένους, ἔτι μᾶλλον φρικαλεώτερον ἀντηχεῖ εἰς τὰ ὦτα τοῦ διψῶντος ἔτι σπουδαστοῦ ἡ φράσις τῆς στειρεύσεως τῆς πηγῆς. Οὕτω δεινὸν καταρώμενος καὶ ὑβρίζων μεγαλοφώνως καταλείπει ὁ σπουδαστὴς τὸ καπηλεῖον καὶ ᾄδων καὶ θορυβῶν σπεύδει βραδέως πρὸς τοὺς ἐφεστίους θεούς.

Ἐλπίζων, ἀναγνῶστά μου, νὰ δυνηθῇς νὰ παρακολουθήσῃς αὐτὸν μετ' ἐμοῦ ἀφόβως μέχρι τῆς κατοικίας του εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς *Ἑστίας* σὲ διαβεβαιῶ συγχρόνως μεθ' ὅρκου ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἀδελφικὴ πόσις τελεῖται καθ' ἑκάστην ὑφ' ἑκάστου σωματείου καὶ ὅτι παραλλάσσει ἐνίοτε, ἀλλασσομένου μόνον τοῦ καπηλείου πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μονοτονίας.

[Ἕπεται συνέχεια].

***

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Ἀλήθεια, Ἄννα, ἔλεγε πρὸς φίλην της ἡ Κα Σ*, ἄρτι ἐλθοῦσα ἐκ Σύρου, πῶς κατώρθωσες καὶ γλύτωσες ἀπὸ ἐκεῖνον τὸ γελοῖο τὸν Νικολάκη ποὺ σὲ ἐτριγύριζε τρόπερσι ὅταν ἤμουν πάλι ἐδῶ;

— Μπά, καϋμένη, μὲ τὴ μεγαλειτέρα εὐκολία... τὸν ἐστεφανώθηκα!

***

Ὁ ἀργὸς καὶ φλύαρος δὲν πρέπει ποτὲ νὰ θαυμάζῃ ὅτι μᾶς ἐνοχλεῖ ἡ ἐπίσκεψίς του, σκεπτόμενος ὅτι τὴν τιμὴν αὐτῆς τῆς ἐπισκέψεως ὀφείλομεν εἰς τὸ ὅτι ἠνωχλεῖτο μένων μόνος του. Ὁ τοιοῦτος κάθηται εἰς ἓν μέρος μέχρις οὗ ἐπισωρευθῇ ἐν αὐτῷ ἀβάστακτον φορτίον ἀνίας, καὶ ἔπειτα σηκώνεται ὁ φίλος ἵνα ὑπάγῃ νὰ διανείμῃ τὸ φορτίον αὐτὸ εἰς τοὺς φίλους του.

*
* *

Εἷς φίλος μας ἐπεσκέφθη προχθὲς τὸ νεκροταφεῖον, ὅπου βλέπων εἰς πλείστους τάφους ἐπιγραφὰς τοιαύτας: *Σύζυγος ἀγαθὸς, πιστὴ καὶ ἀφωσιωμένη σύντροφος τοῦ βίου, σύνευνος ἐρατεινὴ, φίλτατος ἀνδρῶν, κτ.λ.*

— Ἀναμφιβόλως, ἐσκέφθη, ἐδῶ μέσα ὑπάρχουν τὰ καλλίτερα ἀνδρόγυνα!

*
* *

Ὁ νέος Κίμων, τὸν ὁποῖον οὐδεμία θυσία δύναται νὰ πτοήσῃ, ἔσυρεν ἐσχάτως *τραβηκτικὴν* εἰς ὄνομα τοῦ πατρός του διὰ ἱκανῶς στρογγύλον ποσόν.

Ὁ *μπαμπᾶς*, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἀρέσκουν πολὺ τοιαῦται ἀστειότητες, προσκαλεῖ τὸν παραλυμένον υἱόν του, καὶ ἀπευθύνει πρὸς αὐτὸν τὴν βραχεῖαν ταύτην ἀλλὰ εὔγλωττον παραίνεσιν:

— Πῶς, ἄθλιε! Ἔτσι *τραβᾷς* ἐπάνω εἰς τὸν πατέρα σου; αὐτὴ εἶνε ἀρχὴ πατροκτονίας!

*
* *

Διὰ τὸν ὑπουργὸν τὸν ζητοῦντα νὰ αὐξήσῃ τὰ εἰσοδήματα τοῦ Κράτους:

Ὑπάρχουσι δύο εἰδῶν φόροι τῶν ὁποίων ἡ εἴσπραξις θὰ ἦτο εὐκολωτάτη: ὁ φόρος ἐπὶ τῆς ὡραιότητος καὶ ὁ φόρος ἐπὶ τῆς εὐφυΐας. Τοὺς φόρους τούτους προθύμως θὰ ἔσπευδον νὰ πληρώσωσιν ὅλοι οἱ φορολογούμενοι, καὶ μάλιστα ἐκεῖνοι θὰ ἔσπευδον περισσότερον, οἱ ὁποῖοι θὰ εἶχον ὀλιγωτέραν ὑποχρέωσιν πρὸς τοῦτο.

*
* *

Κομψὸς νεανίας, οὐδὲν ἄλλο ἐφόδιον ἔχων ἢ τὰ 25 ἔτη του, ἠράσθη νεάνιδος πλουσίας. Ἰδὼν ὅτι ἡ νέα ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸ αἴσθημά του, ἔλαβε τὸ θάρρος μίαν ἡμέραν νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρά της παρὰ τοῦ πατρός της.

— Ποία εἶνε ἡ κατάστασίς σας; ἐρωτᾷ ὁ πατήρ.

— Δὲν ἔχω περιουσίαν.

— Ἀλλὰ, τουλάχιστον, ποῖαι εἶνε αἱ ἐλπίδες σας;

— Νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἔχω παρὰ μίαν ἐλπίδα: νὰ κλέψω τὴν κόρην σας καὶ νὰ τὴν στεφανωθῶ, ἐὰν ἀρνηθῆτε νὰ συναινέσητε εἰς τὸν γάμον μας.

*
* *

Εἷς *μάγκας* πρὸς ἀμαξηλάτην μὲ κενὴν τὴν ἄμαξαν:

— Ἄμαξᾶ εἶσαι ἐλεύθερος;

Ὁ ἀμαξηλάτης. — Ναί.

Ὁ μάγκας. — Γιατὶ δὲν ἐπαντρεύεσαι;

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἡ κληρονομία ὀνόματος ἐνδόξου τότε μόνον θὰ εἶχε τινὰ ἀξίαν, ἐὰν ὁ ἀποθνήσκων ἠδύνατο διὰ διαθήκης νὰ ἀφήσῃ εἰς τοὺς κληρονόμους του καὶ τὰς ἀρετάς του, τὸ πνεῦμά του, τὴν σοφίαν του, ὡς ἀφίνει εἰς αὐτοὺς τὰ κτήματά του καὶ τὰ πλούτη του.

Ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐντρέπεται νὰ ὁμολογῇ τὴν πλάνην του· διότι ἡ ὁμολογία ὅτι ἐπλανήθη δηλοῖ ὅτι ἐγένετο σοφώτερος ἢ ὅσον ἦτο πρότερον.

Εἶνε συνετὸν νὰ ἐρωτῶμεν ἐνίοτε τὸ παρελθόν μας· διότι αἱ ἀπαντήσεις αὐτοῦ ἀποτελοῦσιν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποκαλοῦμεν *πεῖραν* τοῦ βίου.

Εἶδες βεβαίως ποτὲ ἀγελάδα, ἥτις, ἀφοῦ ἀφέθη ἥσυχος νὰ τὴν ἀμέλξωσι, στραφεῖσα ἀνέτρεψε τὸ δοχεῖον, ἐν ᾧ ὑπάρχει τὸ γάλα. Πρὸς αὐτὴν ὁμοιάζει ὁ ἄνθρωπος ὁ πράττων ἀγαθήν τινα πρᾶξιν μὲ δυσαρέσκειάν του.

Οἱ γέροντες βαίνουσιν εἰς ἀπάντησιν τοῦ θανάτου, ὁ θάνατος ἔρχεται εἰς ἀπάντησιν τῶν νέων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατὰ τὴν 24 Νοεμβρίου θὰ συμβῇ διὰ τελευταίαν φορὰν μέχρι τοῦ 2004, διάβασις τοῦ δίσκου τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου. Τῆς διαβάσεως ταύτης θὰ εἶνε μόνον ἡ ἀρχὴ ὁρατὴ ἐν Εὐρώπῃ, μόνον δ' ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ θὰ ἦνε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν ὁρατή.

Διὰ τὰς Ἀθήνας αἱ φάσεις τοῦ φαινομένου εἶνε αἱ ἑξῆς: πρώτη ἐξωτερικὴ ἐπαφὴ τῶν δύο δίσκων εἰς τὰς 3,31'54'' μ.μ. πρώτη ἐσωτερικὴ 3,52',25'', μέσου χρόνου Ἀθηνῶν.

Ἡ ἐπαφὴ θὰ γείνῃ εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ Ν. Α. τεταρτοκυκλίου τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου.

ΑΘΗΝΗΣΙ. — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».